OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SZÉPIRODALMI KÖNYVTÁR

SZERKESZTI

HEVESI JÓZSEF

A NAGYASSZONY

REGÉNY

IRTA

ABONYI ÁRPÁD

HARMADIK ÉVFOLYAM

IV.

Megjelenik minden hó 1-én.

Szerkesztőség és kiadóhivatal VII., Rózsa-utcza 46.

Cacao BOURBON Chocolat

Qualité sans rival, marque deposé.

Chokoládé Bonbons különlegességek.

Brammer Henrik, Budapest.

Gyári raktárak: Váczi-utcza 22, Deák-utcza 23, Andrássy-út 13.

„PANNONIA"

szálloda

Budapest, Kerepesi-út 7.

A nemzeti szinház mellett.

BARNA fogorvos

Budapest,

Váczi-utcza 24.

Csász. kir. szab.

Legujabb kárpitozott ágybetéteimhez,

mely felülmul minden eddigi gyártmányt, semmi más nem szükségeltetik mint lepedő, á bet rítéshez. Ezen czélszerű találmányomat ajánlom a t. cz. közönségnek előforduló szükségletne Megtekinthetők a városligeti műcsarnokban és gyári helyiségemben, hol mértéksz rinti megrendelések is elfogadtatnak.

Kórházak, szállodatulajdonosok, nevelő intézetek nagyobb megre deléseknél árkedvezményben részesülnek. Továbbá mindennemü kárpitozott munkát a legolcsób árban elvállalok. Tisztelettel

VIG PÁL, műkárpitos és diszitő. **Budapest, Rózsa-utcza 52.**

Uj! **Pompás** **Uj!**

SZOBA-SZÓRAKOZÁS.

Művészileg illatozott pátrány.

50 doboz 2 frt 60 kr., — 100 doboz 5.— frt.

SPIELMANN HENRIK

Bécs, XV., Würfelgasse 2. szám.

A NAGYASSZONY

REGÉNY

IRTA

ABONYI ÁRPÁD

BUDAPEST

A „SZÉPIRODALMI KÖNYVTÁR“ KIADÓHIVATALA

1892

—

Deutsch Zsigmond és társa. IV., bécsi-utcza 5.

OSZK

15816/IV.4.
24333
R
2

»Toldi« könyvnyomda Budapest, V., gyapju-utcza 6.

I.

Csillogó szemü, karcsu pinty röppent be a kerítésről a kertbe. Vigan csippent a körtefa egyik kihajló ágán, onnan rászállt a loncz bokorra, s onnan kiváncsi élénkséggel forgatta kecses kis fejét a nagyasszony felé.

Hess innen, csepp! Esteledik, esteledik . . . Eredj aludni rejtett fészkedbe és ne csipegj bolondságokat, mert nem értik azokat ma itten és nem hallgatják. A néni tünődve áll a veranda széles zsölyéjében, a leány mélyen ráhajlik a himző rámára s egy kicsit fehér. A veranda oszlopaira csavarodó sürü vadszőlő levélzet között vékony napsugár-szál lopódzott keresztül, s egyenesen a nagyaszony arczára simult. Szép, öreg arcza volt a nagyasszonynak, a patriarchális, régi nemes urnők tiszta vonásaival, csupa világosság és fény minden hajlás, csupa őszinteség, jóság és egyszerüség. Egy áldott női arcz, amelyen rajta van a lélek diadalmas, büszke átlátszósága és nicsen sehol egyetlen homályos árnyék.

— Anna, édes leányom, nézd a pintyet. Te is ilyen vig madárka voltál, Nusi, a mig nem búsitott meg valaki; de csak tudnám . . . Ha megmondanád lelkem, hogy ki bántott, hamar eligazítanám.

A leány — husz éves, nyulánk, mint egy hajlékony ág, unoka hugocskája a nagyasszonynak — felnézett gyönge mosolylyal erre az unszoló szóra, s könyü, leheletszerü sóhajjal mondta:

— Nem lehet azt megmondani édes néni; nincsen neve.

— Nem lehet megmondani, nem lehet . . . ismételgette kicsit duzzogva, szeliden, sok, sok szeretettel a nagyasszony és megsimogatta jó kezeivel a leány haját, — már nem hiszel nekem, édes leányom, miképpen ha nem volna bizodalmad hozzám. Ha a falusiak közül tett ellenedre valaki, csak mond meg bátran, eligazítom én a baját Nusi, tudom, hogy nem okvetetlenkedik többet.

— Nem bántott senki.

— Ugy-e? Hacsak az invalidus ur nem?

(Ez volt a szomszéd birtokos; öreg, elváczolt katona, nyugdijas állapotban; pár év előtt vásárolta mostani jószágocskáját, s azóta itt lesi borongós homlokkal a rosz időt és kiderült jó kedvvel a napfényt.)

— Nem bántott az sem.

— Csak azért édes Nusi, mert bolondos ur ez az invalidus ur nagyon. Multkor, hogy itt volt, olyan furcsákat mondott összevissza, mintha most is katonás állapotban lévő volna, s őrnagyi mente a vállán. Hanem ugy is megnéztem ám, hogy menten elhallgatott. Szóbeszéd kerekedik az efféle dolgokból, ha többen is megtudják, hogy engedünk nyers beszédek dolgában az invalidus urnak, s ezt nem szeretem. Az emberek szivesen vesztegetik olyan dolgok fesze-

getésére a fölösleges eszüket, a melyekből csak félkölesszemnyit tudnak; felfujják, ha lehet, aztán az ilyesmit akkorára, mint ott ni — a hegy. Ugy bizony, ugy . . . Lőrincz fiam dolgát is felfujták. Esztelen embernek nevezték, ki itthon ülhetne szépen a birtokon, gazdálkodhatnék, van hála Istennek miben ugy, miképpen boldogult édes apja, az én jó uram, nyugodjék . . . Lőrincz ehelyett azonban fenn él a nagyvárosban, Pesten, dolgozik, töri magát a vármegyénél, mintha valami roppant szegény fiu volt, s nem jön haza.

A néni duzzogva integetett.

— Irigység mindez, Nusi. Mindenki irigy most, nem ugy, mint régen. A vén Rápelti tenger pénzt költött zsemleszinü fiára, utaztatta, csiszolta, faragta, de rosz materia volt az urfi, semmi se lett belőle, s most imhol egy szinére nézve szürke emberre marad a nagy Rápolti jószág, jó szerencse leszen, ha feleséget kap drága topánkás fiának az öreg, olyant, aminőt a familia kiván. Irigykedéssel van eltelve szintazonképpen Gelenczeiné is, azért huzta félre minap az ajaka szélét, midőn előbb a főispánékról beszéltünk, azután Lőrinczkéről. Sajnálja ez a gőgös teremtés, ki öt gyürüt hord kövér ujján, s olyan mindig, mint egy masamód kirakat Pesten, hogy az ő Henrik fia cseppet sem hasonlít a mi Lőrinczünkhöz; se teste, se lelke nem éri fel ennek a szeplős fiatalembernek az én fiamat. Nem biz az, nem . . . Persze azt veti mindjárt ellen, hogy az ő Henrik fia olyan, mint a cseppentett méz, nem csavarog el a szülei háztól, oda haza őrzi ősei nyomdokait hétről-hétre és ugy

ért már a gazdasághoz, hogy még a legöregebb tisztartót is kétségbeejti, — hallom, hogy a vén Csajági fel is mondott már, majd szóllok véle, — ellenben az én fiam igy, az én fiam ugy, csiri-csári . . . Hallottam a főispántól, hogy Lőrincz napról-napra szórakozottabb, búsabb és izgatottabb, nem igazítja olyan akkorátusan kötelességeit a hivatalban, mint máskor. Ki győzne ellene beszélni mindnek, kik efféle finoman kihegyezett, de csalánozó, de jól és ügyesen kikalkulált irigykedésekkel vannak! Ugy-e, Nusi?

A leány felnézett szép, nagy szemeivel a nagyasszonyra, s tartózkodva kérdezett egészen másról:

— Miért nem jön még haza Lőrincz? Irta, hogy ezekben a napokban eljön. Korda Simi is megirta, s Lőrincz még mindig nincs itt.

— Gondolkoztam már ezen Anna én is. Korda Simi lelki pajtása fiunknak, kitalálja még a szive kivánságát is abban a perczben, de sok homályos dolog van utolsó levelében, nem igen értek mindent. Annyit tudok csak jól megérteni, hogy Lőrincz mostanában nagyon sokat dolgozik, s nem igen van érkezése még hosszabb levelek irására sem, hát még utazásra!

— Három hónapja nem láttuk . . .

— Holnap lesz három hónapja, — mondotta halk sóhajjal a nagyasszony s csendesen ingatta fejét, — jól emlékezel Anna. Nem is tudom, de akkor sem volt régi rendes állapotában Lőrincz; kicsit szomoru volt s néha kesernyés megjegyzések is letévedtek ajkán, az Isten tudja . . .

— Panaszkodott.

— Inkább nyugtalan volt, — tünődött elgondolkozva a néni, s a kert fáira nézett, melyek hajladoztak susogó levelekkel a lágy esti szélben, — mintha nem lelte volna némelykor helyét . . . Óh, én ügyeltem fiamat, meglátom, tudom, észreveszem legkisebb baját. Én vagyok az anyja.

Drága, jó édes anya, a legjobb! Olyan a nagyasszony, ellágyult, boldog arczával ebben a perczben, mint egy Madonna a templom oltárképén, ihlettel, vallásos alázattal megfestett képe a szűz anyának, csodás a maga egyszerüségében és fenséges az anyaság szárnyas diadalában, mely minden hadvezér győzelmes kevélységénél nagyobb önérzettel adja ezt az egyetlen büszke mondatot: *én vagyok az anyja!*

— Azt hiszem, azért sietett vissza tőlünk, mert szereti a dolgot; mondá is, hogy nem tud dolog nélkül lenni, — folytatta valamivel élénkebb hangon a néni. El is hittem, el is hittem; persze azért nem kellett volna azt mondani a kesernyés Gelenczeinének, hogy itt nálunk faluhelyen csak fű van, veréb, szarkamadár és nagy por, mert van ám itten olyan is, a mi nincs Pesten. Van itt olyan szál virág, a minőt nem nevel az a házakból zsúfolt Bábel, ha még két akkorára terpeszkedik is széjjel a Duna két partjának mentén, mint a milyen. Ilyen leányka, mint te vagy, édes, nincsen ott egyse.

— Óh, nénikém . . .

S a leány arczán gyenge hulláma suhant végig a vérnek. Olyan volt, mint a rózsa.

— Nincs bizony Nusi, tudom én! Mondotta az invalidus ur is, ki őrnagy vala a huszároknál, ért hozzá, jó szemü ember tehát, ki huszár volt; el is hittem neki, pedig ő nála nélkül is tudjuk, nem kell prófa nekünk ilyesmihez, megmondja a tükör is az igazságot, csak bele kell nézni. Az is bizonyos egyébiránt, hogy az ilyen hallgató állapot, mint mostanában a tied, nem leánynak való, édes Nusi, rontja a szemeknek fényét, s ott hagyja csúf körme nyomát az arczodon is. Víg légy Nusi, víg légy, azt szeretem.

— Az vagyok néni.

A nagyasszony ránézett loppal, aggódva, tagadó mozdulattal. Dehogy víg ez a bájos fehér rózsa, dehogy víg . . . Olyan csendes és szótlan kedvü néhány hét óta, mintha valami nagy-nagy feketeség szorongna mellén, a melynek nincsen onnan kifelé útja addig, a mig nem virrad valahol az állomás felé vezető uton, a honnan fiát várja haza a néni. Lőrinczet, a rosszat, ki nem jön.

— Nem vagy baba, nem bizony, — mondotta jóságos hangján a nagyasszony, — nem vagy te víg. Elmúlt tőled a tréfa, nem nevetsz, nem énekelsz. Hallgat a házunk. Ha nem fütyülne csepp kanárink, azt hinném, nem vagyok itthon. Már-már a kerttől is elment a kedved; bizonyosan tudom, hogy ma például még nem voltál lenn.

— Még nem.

— De velem eljösz?

S a nagyasszony felállt. Meg fogják nezni az új

oltványokat, s ellátogatnak, ha futja az idő, a rózsákhoz is.

— Menjünk, nénikém?

— Jőjj, Nusi: lehet, hogy hét órára Lőrincz is itt lesz. Korda Simi világosan megirta, hogy Lőrincz okvetlen elutazik Pestről. A hintót kiküldtem tehát az állomásra, hátha ma még is csak megérkezik. Egyszer csak itt kell, hogy legyen; négy napja várjuk már . . . Mennyi idő! . . .

Egy egész örökkévalóság az édes anyának, ki fiát várja. Négy esztendő a nagyasszony szivének, melynek végtelen melege a nap fényének gazdag ömlésével árad gyermekére és erre a nyulánk, szép fehér leányra, kinek senkije a földön, csak ő. Ah! álom, titkos álom . . . A nagyasszonynak álmai vannak Annával és Lőrinczczel, bájos, gyönyörü álmai a két „gyerek"-kel. Olyan minden szin ezekben az álmokban, mint a hajnali derengés átlátszó fénye. Megszépül, megvilágosodik a nagyasszony arcza, midőn erre a kedves tervére gondol. S karjába fűzi szeretettel a leány meleg karját, ettől függ az álom egyik fele.

Lenn a kertben csendesedett az élet. A hangok sokasága szünő félben a bokrok között. Esteledik lassanként; hossszabb, sötétebb árnyékok nyulnak végig a frissen öntözött pázsit zöldjén, a melyen csak itt-ott libben még egy-egy vékonyka sugár. A sűrüségben madár csippent fészkén, fenn a felhők közelségében pedig most repül tova egy daru-csapat. Krakkogva, erős, gyors szárnycsapásokkal vágják a

levegőt; messze még a nádas „Pokolszem“ mocsár, aligha érik el estig.

— Milyen jó a madárnak, — mondotta séta közben a nagyasszony, — oda repülhet, a hová akar. Hová repülnél Nusi, ha szárnyad volna?

— Nem tudom, édes néni, — felelte szórakozottan a leány.

— Elrepülnél a városba?

— Nem biz én.

— Nem ugy-e? Itt maradnál velünk?

— Igen.

A néni elégedetten mosolygott, s még jobban magához szorította a leány karját. Ez az egyetlen szócska tökéletesen elég. Mit is akarna Annával a város, a Lörincz „*nagy város*“-a? Mezei virággal a kertész? Mit tehetne vele, ugyan mit tehetne? Mezei virág elszárad porczelán cserépben, szabad madár meghal aranyos kalitkában. Anna szép, nagy leány, beleillő ide a hegyek közé, a hatalmas völgybe, s a falusi tornáczos udvarházba a kert közepén, beleillő a természet pompaságába a sebes vizű folyam mellett, a melynek minden kanyarulatát ábrándos regékkel népesítette meg a falusi ember mesemondó ajka; de nem illik bele a város bágyasztó, szürke levegőjébe, a fényes uczák párázatába, a házak díszes homályos, szük oduiba, a zajba, rohanásba, az embertömeg hullámzó áradatába, a melynek elrejtett háttere feketébb bizony néha a gyárkémények tágas öbléből kidőlő fekete füstnél . . . Elveszne, elpusztulna ottan ez az „én leányom“, gondolta magában a néni és

hitte is szentül, hogy ez volna szomoru sorsa Annának ottan. Sok mindent beszélt Budapestről a vén Rápolti . . . Uram, ne hagyj el, elég a fele is, hogy megborzadjon tőle minden ártatlan lélek.

Az állomás felé vezető úton, nagy messzeségben még, de már jól kivehetőleg gomolygott egy kis porfelhő a levegőbe.

Anna azonnal észrevette

Megállt, s egy cseppet összerezzent. Egy kis porfelhő az úton, Lőrincz jön az állomásról; félóra mulva itt lesz.

— Látja, nénikém?

— Mit, Anna?

— Azt hiszem, hogy az a mi kocsink ott messze az úton . . .

A nagyasszony szemei elé tartotta kezét, s egy perczig nézte.

Nem látom valami jól, — mondotta, csendes mosolylyal — de úgy érzem, hogy a mi kocsink, még pedig nem üresen. Megjött a fiam.

— Azt hiszi édes néni?

— Azt, kicsi bogár; valami súgja, hogy nem hiába várjuk Lőrinczet, itt lesz mindjárt. Menjünk a verandára Nusi, onnan jobban látjuk.

S a nagyasszony ment; frisebben, élénkebben, mint a hogy jött, szinte sebesebben, mint a leány. Jó arcza csupa izgalmas várakozás: hátha még ma is hiába várja fiát? Korda Simi ugyan megirta, hogy Lőrincz „okvetlen“ elhagyja Budapestet, ki tudja azonban előre a holnapot, hátha közbejött valami

megint? S aztán az is benne volt a Simi levelében, hogy Lőrincz mostanában valami megmagyarázhatatlan igézet hatása alatt áll, mintha soha se volna egészen bizonyos benne, hogy nem változik-e meg az első perczre rákövetkező másik perczben... Ez a része a levélnek nem hagyja békén a nagyasszonyt, elolvasta sokszor, felhangon is, hátha kipattan belőle valamiképpen, a mit, úgy látszik, nem mert egészen világosan megírni Korda Simi, — de csak nem akart megvilágosodni a titok így sem. Korda Simi talpig derék fia az öreg Kordánénak, ki régi jó leánykori barátnéja a nagyasszonynak, megirhatta volna a milyen egyenes lelkű, helyes fiatal ember máskülönben, tisztára a Lőrincz dolgát, nincs benne semmi veszedelmes, ha szívbeli bajok vannak is a háttérben valahol, legfeljebb szomorúság... legföljebb gyász...

S a nagyasszony közelebb vonta magához a leányt. Simogatta haját és nézte, addig nézte, a míg megjelent pilláin egy csepp.

Édes néni... suttogta elfogódva a leány, s megcsókolta a nagyasszony kezét.

Azután nem szóltak egy darabig semmit. Anna megérezte a nagyasszony szivét; tudta, hogy mire gondol. Arra gondolt ebben a pillanatban ő is, ösztöne unszolta reá, hogy mosolyogjon, vigasztalja meg ezt az áldott lelket, mutassa, hogy nem fog fájni nagyon a csalódás, csak a leányi álom tündér házának pillérei rendülnek, meg úgy, hogy romokba dől ettől a rázkódástól az egész és nem leszen se égen, se

földön erő oly véghetetlen, hogy ezt a tündérházat *mostani* alakjában építse vissza az első szerelem sirja fölé, amelynek emléke halhatatlan.

— Beszélni fogok Lőrinczczel, Nusi, — mondotta a nagyasszony, — nem olyan dolog ez, hogy kerülgessük.

A leány mosolygó arczczal tiltakozott.

— Nem, Nem! Meg akar alázni, nénikém?

— Téged, szívem! Mi jut eszedbe . . .

— Nem úgy értem, édes néni, de igazán fölösleges. Honnan tudja, hogy Lőrinczre gondolok? Mit szólana hozzá, nénikém, ha azt mondanám, hogy én szeretem Lőrinczet, — unokahuga vagyok, s a rokonoknak szeretniök kell egymást, — de ezzel vége. A mese bevégződik ezen a ponton és nincsen folytatása. Lőrincz bizonyára szellemes, derék fiatal ember, a legintelligensebbek közül való, a kiket ismertem; két éves tapasztalataim azonban azt is bizonyítják, hogy Lőrinczben sok olyan dolog hiányzik, a mit én okvetlen meg fogok követelni, — nem kívánni, de *követelni*, édes néni, s ez nagy különbség — attól, a kire egész jövendő életemet bizom.

— Nem bizol Lőrinczben, Nusi! kiáltotta aggódva, majdnem megdöbbenve a nagyasszony. Ez a gyors mondat olyan váratlanul érte ebben a perczben, mint a villám.

A leány nyugodtan nézett a nagyasszony ijedten felnyilt jó szemeibe, s mosolyogva, de hidegen felelte:

— Nem egészen, édes néni. Lőrincz nem nekem való.

S oda simult a nagyasszonyhoz a leány; lehajtotta fejét és nem szólott többet. A nagyasszony pedig csak simogatta hullámos, szőke haját, remegő kézzel, megzavarodva, mint a ki egyszerre ébred. Nem tudta mit gondoljon. Anna nem szereti Lőrinczet, a leány nem szereti fiát... Ah! hát ő tévedt? Az ő tervei gyöngék, az ő titkos ábrándjai hiábavalók, a szépek, s a napfényesek?

Lenn hintó kanyarodott az udvarra. Lőrincz ült benne, a nagyasszony fia.

S ugyane perczben fölemelte a leány arczát a néni s örvendve, kiengesztelődve, majdnem diadalmasan kiáltotta, miközben magához ölelte ezt a szép nagy babát.

— Könyes a szemed, Nusi, édes! Hát miért akartál megcsalni engem, te rossz...

II.

Két percz mulva fenn volt Lőrincz a verandán, megcsókolta anyját, szivélyesen üdvözölte a leányt, s egy egész sereg kérdésre egyszerre felelt. Vidáman jó kedvvel, kétszer-háromszor megölelte ismételten a a nagyaszonyt, ki nem tudott betelni nézésével, s össze-vissza kérdezett mindenfélét, a mi a viszontlátás első örömében hirtelen eszébe jutott. Azt azonban még így is azonnal észrevette, hogy Lőrincz, — erős barna, majdnem fekete fiatal ember, — egy árnyalattal soványabb, s mintha a szeme tüzéből is kiveszett volna egy aprócska szikra. Semmiségek az idegennek, észre se lehet őket venni, komoly és fontos tünetek az édesanyának, a kinek mélységes figyelmét nem kerüli ki gyermeke arczán semmi.

— Vacsoráztál, édes fiam? Azt hiszem, hogy nem vacsoráztál az állomáson; ott rosz ételeket adnak.

— Nem vacsoráztam, anyám — felelte Lőrincz, s intett az ott settenkedő cselédnek, hogy vigye utazó táskáját a szobájába. Azután leült egy fonott kerti székre, letette kalapját, s szivarra gyujtva nézett vidáman a nagyasszony szeme közé. — Itt vagyok, mama; nincs semmi bajom, csak éhes vagyok.

— El fáradtál a vasúton Lőrinczke, úgy-e!

— Dehogy fáradtam, anyám! Olyan kényelmesen utaztam, mint egy miniszter.

— Valami nagy úrral jöttél?

— Nem biz én, hanem egy berlini gentleman-nel a kit legalább is államtanácsosnak néztem; később kisült, hogy sajtkereskedő és milliomos.

— Mennyi sajtot árulhat . . .

— Megmérhetetlent! nevetett feltünő jó kedvvel Lőrincz. Attól a pillanatól kezdve, hogy anyja szemei elé került, folyton ott lebegett kissé daczos, de finom, aristocraticus ajakán a mosoly. Szivárvány, eső után . . .

A nagyasszony látta, de nem mutatta. Azt mondotta fiának, hogy jól néz ki, meg van elégedve; kijöhetett volna Korda Simi is egy hétre, kettőre; minap itten volt látogatóban az öreg Kordáné, s panaszkodott, hogy fia mindenféle ürügyeket keres, csakhogy ne keljen ott hagynia a fővárost, a melyhez, — jegyezte meg szelid czélzással a nagyasszony — úgy látszik, hogy ez a Simi gyerek is hozzá van fonva. Harmincz éves lesz pedig idestova ő is, megjött az ideje, hogy komolyan gondolkozzék a hazajövetelről. Mit is ragaszkodik úgy Pesthez egynémely ember; mi van azon a tarka városon szép, népében vonzó, társadalmában lebilincselő, hogy olyan tőle egy némely ember, mintha hipnotizálva volna? S kisebbítette Budapestet a nagyasszony, — ő bizony nem menne oda lakni, ha mézes kalácsal csalogatnák is, vagy erős igérettel, hogy ilyen, meg olyan csudá-

latos boldogság rejlik a nagyváros fogalmában, s ezt neki adják megosztatlanul mind, mind!

Lőrincz halgatta anyját, könnyű füst felhőt ereszgetett szivarjából, s ráhagyta ezt a csendes kisebbítést az utolsó szóig. Úgy van tisztára minden, a mint a mama mondja.

— Úgy-e fiacskám, hogy igazam van? Tudom én . . .

— Mind igaz, anyám, a mit te mondasz.

S Lőrincz maga is gúnyolni kezdte a várost. Sokkal többet ér a fű, a fa, a madár, mint azok az elragadó nyakkendőket viselő pesti gavallérok, a kik szellemtelen fecsegésnél, s a korzókon való fityfiritytyelésnél naphosszat egyebet se tesznek. A nagyasszony *ezekre* duzzogott, ezekről mondott tehát százezerszer elénekelt tirádát Lőrincz is. Minek rontaná el áldott jó anyja kedvét? Szidta a gyérhajzatú budapesti pillangókat, kik sohasem érzik a frissen kaszált fű egészséges, friss illatát, csak azért is, hadd örüljön neki már most, megérkezése első órájában a mama.

A mama pedig azt gondolta magában, iménti helyén ülvén Nusi mellett a széles zsölyében, hogy olyan víg kedvü lehetsz te nekem édes fiacskám, a milyen akarsz: az anya érez és lát. A nagyasszony megérezte Lőrincz hangjában az igazságot, s kitalálta, hogy valami keserű almába harapott bele, azért ilyen. Hát hiszen ez nem olyan nagy baj a végén: jó, ha idején kijut fiatal embernek a fanyarságból. Addig kapjon hamva nélkül gyümölcsöt, a mig birja; később belebetegszik s gyülölködővé válik száz közül nyolcz

van. Ajánlatos tehát, ha most vérezi föl édes fia homlokát a társadalmi szegletek kiélezett rovatkáin, legalább óvatos lesz később és nyugott. Ha elveszt egy egész virágos kertet, meg fog becsülni egyetlen szál virágot is. Ha megérezi a társadalmi zsombék fojtó párázatát, megnemesedve fogja magába szivni a tisztaságot és reá jön önönmagától is arra, hogy megvetésre méltó bizony mindaz a ma népszerű álszemérem, hazug prude és czifra füst, eltakarására a gyanús fehérségü becsületnek, a mi ott kavarog millió változatban a nagyváros roppant lélekzetvételében és szám nélkül való élesztő csirát nevel perczenként az emberben lakozó rosznak.

Közben felhordták a vacsorát. Lőrincz jóizűen evett, mindent dicsért, s végül kijelentette, hogy úgy érezvén magát megelégedés dolgában, mint egy keleti fejedelem, nem kivánja a várost.

Úgy-e, hogy milyen jó itthon, édes gyermekem, — mondotta mohó örömmel a nagyasszony, — jobb mint ott.

— Jobb, anyám. Ugyanezt mondta Korda Simi is

— És még sem jött el!

— Hivtam.

— Nagyon jó fiú, Simi, de néha érthetetlen. Lőrincz felneszelt erre a szóra.

— Irt valamit? kérdezte gyorsan.

— Irt, csakhogy olyan furcsán némely dologra nézve, a mi fehér is lehet fekete is. Rólad is irt. Sokat irt rólad; két egész oldalt, de csak egy fertály részét értem.

— Amolyan delphi jóslat . . .

— Olyasmi.

Lőrincz előbb a nagyasszony arcát ügyelte titokban a félhomályból, azután a leányét. Valamivel nyugtalanabb és idegesebb lett. Úgy tetszett neki, mintha többet tudnának róla itthon, mint a mennyit mutatnak, különösen Anna. S Lőrincz még áthatóbb figyelemmel kutatta tekintetével a leány finom, fehér arczoskáját, hogy kitudja belőle a valóságot, a melyet nyilván kerülget valamelyes elburkolt formában levelében Simi, különben nem lehetne megmagyarázni, hogy miért tér annyiszor vissza Korda Simire a nagyasszony. A leány vonásai azonban némák. Nem lehet olvasni belőlük se jót, se rosszat. Tudja, vagy nem tudja az ő szégyelni való komédiáját, a melyet tüzes vassal szeretne kiperzselni az emlékezetből, nehogy megtudja valaha édes anyja is, az a nemes asszony, — legjobb a jók közt.

A nagyasszony azonban egyebekről kérdezősködött. Minden érdekelte, minden apróságot tudni szeretett volna, egyszerre az egész lefutott idő történetét, még ma, s Lőrincz lassanként megnyugodott.

Anyja nem tud semmit.

Anna talán . . . A leány azonban hallgat.

Nem szólott egész este tiz szót. Nyugodtan, fehéren, tiszta, bizalmas tekintettel ült helyén, egyszer-kétszer elsimította homlokáról a haját, s lenézett az esti homályba burkolt kertre. Ennyi minden. Ebből pedig nem lehet megtudni semmit. S Lőrincz elsötétült arczczal gondolta magában: ha Korda Simi

külön értesítette unokahugát az ő dolgairól, hát akkor Korda Simi a leghaszontalanabb ember, ki valaha ezen a világon élt. Vasvesszővel érinteni a liliomot . . . Mekkora gyöngédtelenség, mily határtalan czinizmus és mennyi frivol könnyelmüség kell ehez . . . Nem, nem! Simi sokkal becsületesebb fiu, semhogy meglehetne csalódni benne. S Lőrincz kiüzte agyából ezt a bántó gondolatot. Megnyugtatta magát; komédiája ismeretlen itthon, egyelőre tehát nincs reá szükség, hogy lesüsse szemét anyja előtt, s ne merjen Annára nézni.

Tiz óra felé ezt mondta a nagyasszony:

— Aludni fiacskám, aludni, mi korán kezdjük az alvást, s jókor kelünk. Itthon vagy; szokd meg a házi rendet. Szobádat rendbe hozta Anikó, ugy-e lányom?

A cseléd nagy buzgalommal igenelte: úgy igaz, instálom, tekintetes asszony, minden rendben vagyon; olyan az urfi szobája, mint a világ.

Lőrincz megcsókolta anyját, kezet fogott mosolyogva hugával, s visszavonult.

— Menjünk mi is Nusi, — mondta a nagyasszony és szintén felállt, — mindjárt tiz óra lesz. Eredj csak előre, édes leányom, nekem még egy kis dolgom van a konyhán, jövök én mindjárt.

Anna kezet csókolt a nagyasszonynak, s az ebédlőn keresztül hálószobájába nyitott. Barátságos kis fészek volt ez a kastély jobb felében, kertre nyiló ablakokkal, s a Szent-Szűz képével a falon. Minden egyszerü volt ezen a csendes helyen s fölékesítve egy

husz éves leány sejtelmes vágyakozásával minden aprólékos tárgy. Ma este azonban még a tegnapinál is üresebbnek találta hálószobáját Anna; hiányzott valami belőle, nem tudta mi: Valami a mi ott volt elébb az ágy habos fehérjében, a levegőben, az árnyék fantasztikus rajzában, a falon a függönyökön és szivének bensejében, ebben a tengernél mélyebb, örvénylőbb nagy titokban, a mely határtalan, s megmérhetetlen. Próféták születtek közénk hajdanta a bibliás idők vénségében, erősek mint a sziklakő: nem fog születni próféta közibénk soha, a ki fel tudja mérni nekünk, kik gyöngék vagyunk, uram, a nőnek szivét.

III.

Az üresség perczenként nőtt és terjedt.

Anna nem tudta betölteni és nem tudta áthidalni. Tele a szive most is, mint régen, de ma nem tudja szavak formájába önteni azt, a mit érez. Óh, be másképp volt minden ezelőtt! Lőrincz hazajött, vidáman, frissen, szinte kicsattant ajakán az életnek lángja; ő meg örült neki ilyenkor, mint a gyermek. Lőrincz is összemondott mindenfélét, ő is; együtt nevettették meg ötleteiknek gyors szikrázásával a nénit, azután együtt járták a kertet, együtt a jószagu, füves mezőket, hol bujkáló fürjek pitypalattyoltak a sűrüségben, s együtt, vagy hármasban sétálgattak a viz mellett, melyen deszkákkal, léczczel, zsindelylyel megrakott tutajok usztak lefelé este, vörös lámpással eleiken. Kiültek a viz mellé akárhányszor, s figyelték a felülről lefelé himbálódzó apró vörös pontocskákat. Hallgatták a hegy alatt tanyázó Miska legény furulyájának jajongó panaszkodását és a révtutajosok jeladó sipját a messze sötétségben. Eltünt azonban a molnár szegény, szomoru leánya, Magda, s mire megkapták holtan a „zuhogó"-nál, eltünt valahová a Miska legény is. Egy éves történetek ezek csupán,

s ime elvesztek, elpusztultak ezek a falusi képek ez alatt az egy esztendő alatt, mintha a halál lehellete sepert volna végig rajtuk és nem hagyott volna meg a fájdalmas visszaemlékezésen kivül semmit.

Anna kibontotta fényes szőke haját, s a mint belenézett a tükörbe, hirtelen villanás támadt szemei elé, mely bevilágított a multba, de sötéten hagyta a jövőt. De bizott még és nyugtatta magát. Semmi sem történt még; a mit érez nyugtalan sejtelem csupán, előzi a támadó hajnal. A mitől fél, leányos rettegés csak, melyet előz a Lőrincz szava Fenyegető, viharos pontok szállnak, röpködnek szemei előtt, de ki tudja milyen mesze vannak a szivétől, s nem üres buborékok-e csupán? Szét fognak pattanni egyetlen férfias szóra, s bele vegyülnek majd a levegő szürkeségébe, a melyből életre lettek.

*

Még csak fél hat óra volt másnap reggel, a midőn felébredt Anna.

Felöltözött, kinyitotta az ablakokat, leakasztotta széles szalmakalapját a szegről s keresztül ment lábujjhegyen az ebédlőn, nehogy fölkeltse a nagyasszonyt, ki a veranda felőli kék szobában aludt.

Künn a verandán egész ragyogó özöne sugárzott a reggeli napnak. Harmat csillgott a növényzeten, finom, fehéres párák nyulongtak fátyolszerü terjeszkedésben a hegység irányában, s egy egész csapat jó kedvü rigó énekelte tele torokkal a reggeli himnuszt. Ah! szikrázik, duzzad és árad künn a teremtés fönséges palotás házában az élet, megtelik szines képek-

kel az ember feje, s gyorsabb futásra ingerli halántékaiban a frissen pezsdülő vért.

Anna lefutott a kertbe. Ez minden reggel az első útja. Mire kiszokott jönni a nagyasszony, akkorra már körülsétálta a virágágyakat, s végig hallgatta az Anikó cseléd legujabb fantasztikus álmát a süveges emberről és a bodzabél kisasszonyról.

Ma először is a fenyves felé tartott.

Ott mindjárt az első fordulónál, Lőrincz lépett eléje, s udvariasan köszöntötte.

A leány csodálkozva viszonozta a köszöntést. Ilyen korán?

— Jó reggelt Lőrincz, meglep, hogy a *nagyváros* ilyen korán ébred. Rosszul aludt?

— Rosszul, felelte őszintén Lőrincz.

Feltünően halvány volt és fáradt. Nyugtalan, izgatott vonás ajkai körül. A leány azonnal észrevette, de nem tudakolta okát. Majd elárul anyit Lőrincz, a menyit akar.

— Nézze ezeket a gyönyörű rózsákat, ezek a mi kincseink, a néni kincsei és az én kincseim.

Lőrincz hideg mosolylyal felelt:

— Feketék.

— Pirosak, uram. pirosak! Hogy lehet azt mondani szépséges rózsáinkra, hogy feketék? Ezeket sohasem éri kőszén füst . . .

— Az is fekete.

— A liliom is . . .?

— Az is.

— Tegnap is fekete volt?

— Holnap is az lesz.

— Mióta, kedves Fauszt?

— Két hónap óta, — felelte ugyanolyan könyüséggel Lőrincz, s megvonta vállát. Mosolygott is hozzá egy kicsit, de nem sikerült ez sem. Szintelen maradt arcza is, ajaka is, csak szép, nagy fekete szemei égtek nyugtalan tüzben, mint a felszított parázs. Fekete, nagy szemei, melyekből vivódó lelkének láza lobogott elé . . .

A fenyves vége felé megszólalt Lőrincz. Anna várta *ezt* a szót, úgy megdobbant reá a szive, mintha szét akart volna pattanni benne minden érző ideg.

— Korda Simi nem irta meg anyámnak, hogy ezúttal nem az üdülés szüksége, hanem a szégyen kergetett haza — mondotta Lőrincz. Hangosan, határozott hangsúlylyal beszélt. Anna megértette, hogy nyilt és férfias, hideg, talán durva, de őszinte vallomást fog hallani. Lőrincz követ hordoz mellén, ezt a követ akarja ledobni onnan . . . .

— Semmit sem irt meg, Lőrincz.

— Gondoltam . . . . Egy perczig hittem csak, hogy ön, édes Anna, mindenről informálva van. Kérem, ne nehezteljen, érte de nem vagyok képes úgy megállani ön előtt, hogy ne igazi lényemet mutassam. Eddig mindigg úgy ismert, a milyen valóban vagyok. Képtelen vagyok a csalásra; szégyent érezek, hogy *itthon* csak én nem vagyok a régi . . . Meglehet, hogy később beszélni fognak rólam, Rápolti, vagy Gelenczeiné, vagy más, mindig akadnak jó emberek, a kiknek gyönyrüséget okoz a pletyka, azt akarom tehát, hogy ön, édes Anna, az igazságot tudja.

— Köszönöm, Lőrincz, — felelte komolyan a leány.

— Tizenöt szóban elfér az egész. Ismerek egy bárót régi barátja volt az édes apámnak, — folytatta epésen az ifju, — egy filozóf bárót, ki olyan szemüvegen nézi a világot, a minőt megérdemel. Az ő révén ismerkedtem meg két hónappal ezelőtt egy fiatal nővel, a kit Steinitz Arankának hivnak. Szinésznő

— Ah! . . .

S a leány ijedten, elpirulva fordította félre fejét. Jobban megrettent ettől a szótól, mintha kigyóra lépett volna. Ebben a csupa bájos és lágy tónusokkal való falusi világban, a melyben ő és a jó néni élnek, ez a ragály . . .

— Hogy mi közöm nekem szinházhoz, szinészekhez, azt is elmondom egyszer. Most csak erről az egyről akarom elmondani, hogy tréfát üzött velem. Haszontalan, rosz játékot, „magnifique comedie"-t, párizsi szinezettel, a melyben egy hiszékeny ember a vesztes és egy okos ember a tapsoló közönség. A hiszékeny ember én voltam, az okos ember a báró. Kitomboltam már a bennem felfakadt dühöt és keserüséget, azért tudok most elég nyugodtan rágondolni, hogy ez a Steinitz Aranka elvakitá a szivemet is, a fejemet is. Nem tudom miféle ördög vonzott hozzá . . . Bizalmas őszinte lélekkel, tisztelettel vettem körül ismeretségünk első perczétől kezdve, s rágalmazónak tartottam a vak ember megfoghatatlan tévedésével mindenkit, a ki reám és erre a nőre czélozgatott, pedig sokan megtették. Korda Simi volt azonban az egyetlen, ki nyiltan is szememre vetette vakságomát. Hiába

erősítette azonban, hogy Steinitz Aranka sokkal tökéletesebb színésznő az életben, mint a szinpadon, a vak ember többnyire süket is szokott lenni, s még magasabbra emeli fejét. Igy tettem én is. Naiv bizalommal hittem, akárcsak legostobább troubadourja lettem volna a középkornak. Hitte volna ezt valaha rólam, Anna?

— Nem, Lőrincz, felelte halkan a leány.

Átlátszó árnyék ömlött el e perczben Lőrincz arczán, nem több egy leheletnél s a vérnek egyetlen fölpezsdülésénél, a melyet forral a szégyen.

— Gyülölöm magamat érte, hogy vonzalmat éreztem az iránt a nő iránt; ki nem méltó becsületes ember vonzalmára. Komédiás, szívtelen, öntudatos és számító komédiás, egyébb semmi. Egyszer az utczán, úgy emlékszem reá, mintha ma történt volna a filozof báróval találkoztam. A nagy, fekete báró látta, hogy én kisértem el a szinháztól egy divatüzletig *azt* a hölgyet; megállított tehát az utczán, nevetni kezdett, s így szólt: „húsz esztendővel ezelőtt én is ilyen gyermekes voltam, mint ön". Többet nem mondott a nagy fekete báró; egy óra mulva azonban az ő hintóján kocsizott ki Steinitz Aranka a „Stefánia-ut"-ra. Ott sétáltam Korda Simivel én is; *láttam* . . .

Lőrincz beharapta elvörösödve, dühvel az ajakát; milyen szégyen . . . Anna fehér volt, mint egy halott.

Egy perczig hallgatva mentek.

Lőrincz lassanként legyőzte szenvedélyes dühét, s inkább magát engesztelve mormogta halkan: nem érdemes, bizony nem érdemes . . .

Ez történt velem, Anna, — mondotta hangosan, feleletre váró, nyilt tekintettel. Nem akarom, hogy mástól tudja meg, elmondom én. Semmiség az egész; nem is érdekes, nem is uj, leplezgetni való fekete foltok nincsenek benne. Meglehet mondani az egészet akárkinek, azt fogja kérdezni kilenczvenkilencz ember, hogy csak ennyi az egész? Csak ennyi, de nekem minden. Szégyellem magamat édes Anna, nem kívánhatom, hogy ugyanazzal a jóindulattal legyen irántam a melylyel régen. Elvesztettem az ön szeretetét.

A leány megállt.

Lehajtotta szép szőke fejét s egy kivágott cserfára nézett, a melyre folyondár tapadt. A cserfát a néni vágatta ki minap; vele fog elpusztulni a folyandár is...

— Nem vesztette el Lőrincz, — lehellte halkan, elfogódva, s oda nyujtotta meleg kis kezét az ifjunak, — és nem is fogja elveszteni soha...

IV.

Otthoni levegő, kellemes, édes és páratlan a világ összes levegői között, felejteni is könnyebben tud benne a káros ember! Lőrincz is ilyen káros ember volt. Belehelte azonban ezt a csudálatosan éltető otthoni párát, a melyben megolvad a lélekbe szorult fanyarság, s könyebb lett tőle megint. Egy kis röptében becsapó villám volt az egész; nyári zivatar, a mely tisztítja a levegőt, s végül engesztelő szivárványnyal biztat.

Pár nap mulva megállt a verandán a nagyasszony s jóságos mosolylyal hivta a fiát.

— Lőrinczke édes fiam, Lőrincz!

Valahonnan a kert bokrai közül jókedvü férfihang felelt erre a hivogatásra: itt vagyok, anyám!

— Dinnyét eszel, urficska?

— Tilos?

— Tilos bizony! — felelte vissza a nagyasszony, — s a hogy ott állt a veranda oszlopai mellett, azzal a kedves, jólelkü mosolylyal ajkán, olyan volt, mint az igazi *Anya*, a kinek érőbl minden aranynál a szive, és áldottabb a napnál a szeretetnek az a végnélkül való sugárzása, a mely gyermekére árad és elönti meleg világossággal az ő vonásait is.

— Miért tilos, anyám?

— Azért fiacskám, mert most sül a csibe. Szereted a csibét, Lőrinczke? No majd mindjárt, mindjárt . . . Addig a míg vacsorázunk . . . hová terittessek, édes fiam?

— Talán a verandára, anyám.

— Éppen ide is terittetek. Azt akartam különben mondani, hogy addig lemehetnél az alsó kertbe és fölhivhatnád Nusit.

— Megyek!

— Jöjjetek hamar, különben elhül az étel. Eredj, édes fiam. Lőrincz! Szereted még az uborkát?

— Imádom, anyám!

— Úgy-e! — nevetett jó lélekkel a nagyasszony, — lesz ám uborka is. Nusi rakta üvegbe; nagyon jó uborkánk termett az idén. Egy kis piritott krumplit ne csináltassak, fiam? Hagymával, a hogy te szereted. Ettél olyat Pesten?

— Ettem, rosszat.

— No, itt olyant eszel lelkem, mint a püspök. Hát csak eredj mostan az Annácska után és hívd fel. Lőrincz!

— Parancsolsz, mama!

— Megállj csak egy kicsit! Elfelejtettem megkérdezni, hogy melyik kompótot szereted jobban: a cseresznyét-e vagy a diót?

Erre a gondoskodó kérdésre nevetve érkezett vissza a válasz:

— Mindakettőt!

Bizony elnevette magát a nagyasszony is és meg-

fenyegette ujjával a bokrokat. Megszépült, megvilágosodott az arcza, a mint mondta:

— Nagy gyerek vagy te még mindig, édes fiam.

Lőrincz ezt nyilván már nem hallotta, mert a felelet elmaradt. A nagyasszony is bement az ebédlőbe, s ott meghagyta a cselédnek, hogy ma a verandán terítsen asztalt; gyönyörű alkony van, szép este leszen ma, künn fognak enni. A lámpa nem vivődik ki. Egészen tiszta a menyeknek boltja, egy pár átlátszó, könyü, fehér-habos felhőcske úszik csak rajta lassan, s a nap is vörösség nélkül való fénynyel hanyatlik alá. Falusi idillek költészete az alkony, hadd élvezze édes fia, a mig itthon van.

Majd visszamegyen úgyis nemsokára Pestre, s akkor vége az ilyen egyszerű örömöknek ismét vagy fél esztendeig.

Milyen roppant sok idő az, egy félév! Fél év a zajban, lármában, munkában. Félév Pesten . . .

— Szegény fiam . . . lehelte tünődve a nagyasszony.

Az Anikó cseléd meghallotta ezt a sajnálkozó fohászt és ő is egyszeriben szomorú képet vágott. Húsos arczára kiült a részvét, nagy fekete bogár szemeibe a kiváncsiság.

Jobban is tenné az urfi, ha itthon maradoznék, s ne menne esmég messze, — mondotta neki bátorodva, s közben fényesítette nagy igyekezettel a poharakat.

— Jobban bizaz, lányom, — felelte fejével integetve a néni, — de immár mit tudjunk tenni vele? Oda vonja a szive. Azt mondja, hogy czéljai és ál-

mai vannak . . . Álom! Én édes jó Istenem, hiszen itthon is elérhetné az álmát.

A leányzó éppen úgy sóhajtott, mint a nagyasszony.

— Hej, instálom, drága tekintetes asszony, meg is kommendálnám én az urfinak, hogy mit tenne, ha módi volna ilyesféle az ilyen szegény lánytól, mint én la . . .

— Mit te, Anikó, halljam.

— Nem merem . . .

— Rosszat gondolsz?

— Jézuskám! dehogy is ne gondolnék, olyan jót gondolok én, hogy még! Azt instálom, hogy ha én az urfinak volnék, hát akkor beülnék szép komótosan ebbe a nagy házunkba és elvenném asszonyul az Anna kisasszonyt. El én! El biz én! Még a jövő héten, hogy el ne veszszen egy percz se.

Okos leány vagy, Anikó, — mosolygott a néni.

— Jaj, milyen könnyü itt, instálom, tekintes asszony, az okosság! Van tágas ház, vannak földek, rétek, ahol kert is kettő, akkora uborkák teremnek ni bene, mint egy karó, van szőlő, gyümölcsös, lovak, tehenek az istállóban, — s a leány oda sompolygott elfogódva a nagyasszonyhoz és megcsókolta kezét, — és itt vagyon asszonyom is . . .

A nagyasszony csendesen integetett, s megsimogatta nyájas jósággal a leány fejét.

— Jó cselédem vagy Anikó, ne félj semmit. Mire hazakerül Jánosod a katona sorból, lemehetsz, lányom az istállóba és kiválaszthatsz magadnak onnan egy borjas tehenet a gazdaságodba. Adok élelmet is,

egy kis földecskét is. Néhány forintot is... Persze csak úgy, ha Jancsikád igazán szeret.

— Kifut annak még a szeme is utánnam! esett szavába hirtelen kipirulva a leány.

— Jól van, jól van, no csak te ne félj semmit, meg lehettek nálam holtig. Most azonban eredj frissen a konyhába és tálald ki a sültet. Ügyesen tálald, fiam; a rizskását öntsd le egy kis piritos hagymával, a krumplit külön tányérba tedd. Aztán szaladj le a pinczébe és hozz fel egy üveg vörös bort. A baloldali hordóból lányom, el ne tévezd. Arról azt mondotta minap a plébános ur, hogy olyan még a püspöknek sincs.

— Nincs, bizony isten...

— Jánosod is dicsérte, úgy-e?

— Szája széleit is nyalogatá örömébe, hogy kapott belőle cseppet, — felelte őszintén a leány, s kiperdült a konyhába.

A néni bólintott: jól van. Ebben a házban sohasem hazudik senki. Itt mindenki megmondja az igazságot, különben megpirongatódik, s ismétlődvén a csunya komédia, stante pede elkergetődik. Harmadfél esztendő előtt a néni csak azért bocsátotta el szolgálatából a mostani cseléd testvérét, mert nem akarta megmondani, hogy ő kezdte ki a frissen öntött birsalma sajtot. S a nagyasszony nehány szelet birsalma sajtot is tett egy csöpp üvegtányérkára, hátha szereti a fia. Valamikor nagyon szerette, s a városban világért se kap ilyet. Jaj, dehogy kap ilyen drága jó ennivalót máshol.

Negyed óra mulva aztán készen volt minden. A nagyasszony kiment a verandára és lenézett a kertbe.

— Lőrincz, fiam! Hol vagytok?

— Jövünk, anyám.

— Ott van a Nusi bogárka is?

— Együtt jövünk.

Együtt jöttek; a nagyasszony fia és a leány. Lőrincz sötétbarna, izmos, intelligens fiatal ember volt; unokahuga nyulánk, szépen formált leány, csupa eleven ideg és hajlékony, kerek vonal. A haja szőke, fénylő és puha. Leány volt, egyszerü és őszinte, mint a természet maga. Arczán a húsz év ingerlő fiatalsága, szemeiben a bimbóból kipattant asszony sejtelmes kiváncsisága a holnap és a szerelem után...

Lőrincz nyugodtan itélt. Nem találta szépnek, de régtől fogva vonzódott hozzá. Kellemes, okos leánynak tartotta, bizonyára nagyon jó hitvese lesz annak, ki nőül veszi. De ez minden. A végén ő is elvehetné; bizonyos, hogy csudálatosan szélcsendes vizeken érkeznének el a sírig, de hol maradna a láng és az ideál? Anna derék leány, de nem ideál. Nem neki való... S Lőrincz önkéntelenül megrázkódott e perczben: eszébe jutott egy becstelen kis ördög, a kit Steinitz Arankának hívnak...

Fölérkeztek a verandára. Anna kezet csókolt a nagyasszonynak és jókedvü volt, mint mindig. Arcza csupa rózsa, friss, kedves és szűzies, mint a szent leányoké egykor a kolostorok homályos csendességében.

— A baraczkfákat holnapra hagytuk, édes néni.

— Jól tettétek Annácska; holnap lemegyek én is, vagy holnapután, együtt igazítjuk majd, úgy könyebben fog menni a dolog. Nos Lőrincz?... s a nagyasszony megcsókolta szeretettel a fiát, ülj le gyermekem, kináld meg a hugocskádat és együnk.

— Helyeslés a baloldalon! — felelte Lőrincz, — s leült balra a leány mellé.

Leült a nagyasszony is és titokban örült, micsoda jó étvágygyal eszik a fia. Szegény gyerek... a városi hires, pucczos vendéglőkben bizonyosan örökké rosz ételeket adtak neki enni. Azért ment el csepet arczáról is az életnek viruló szine.

— Mondd csak édes fiam, úgy-e nagyon rosz kosztod van ott Pesten? (Soha se volt rávehető a néni, hogy Budapestet mondjon; Pest maradt neki Budapest, holtig.) Azt hiszem, nem valami jó lehet...

— Bizony nem is ilyen az, anyám.

— S drága persze? Azt hiszem.

— Elég drága. Egy ilyenforma sült például, mint ez, ötven krajczár, a befőtt harmincz, a birsalmasajt húsz, a kenyér három, a krumpli püré külön egy hatos, a bor hetven, pinczérnek egy hatos, summa-summarum egy forint kilenczvenhárom krajczár.

Anna nevetett.

— Ne beszéljen, hanem egyék. Akar bort?

A nagyasszony fejét csóválgatta. Egy forint kilenczvenhárom krajczár... Micsoda szemtelen lopása ez a pénznek!

— Ha maga ís iszik, Anna.

— Jó. De a néni is.

Ivott a nagyasszony is, de az belefért volna egy mogyoró héjba. Rosz néven vette erősen annak a selma városi vendéglősnek, hogy ilyen csunyán csalja a fiát. Fogadni merne, hogy őt nem csalnák így. Lelátnák arczáról, hogy őt nem lehet csalni. S közben meg is kérdezte fiától, hogy vajjon másokat is így nyúznak Pesten?

— Mindenkit, mama.

— Ejnye, ejnye . . . Lásd, amikoriban én boldogult édes atyáddal utolszor voltam, harminczhét esztendővel ezelőtt, Pesten, a „Zrinyi"-ben ebédeltünk, de egy porczió libáért csak tizennyolcz krajczárt fizettünk, egy fél kupa hegyaljai borért tizennégy krajczárt. Azok még becsületes idők voltak! . . . Mondd csak édes gyermekem, mit kérnének ott egy . . . egy egész . . . egy egész eleven hízott ludért?

— Három forintot.

— Szörnyüség! Hallod Nusi? Száznegyvenkét libánkért éppen . . . mennyit is? . . .

— Négyszáz huszonhat forintot kapnátok, mama, felelte egészen felvidulva Lőrincz. Ha jó piacz van, akkor még többet is.

— Még többet is, Nusi! Ennyi pénzt kapnánk libáinkért. De hát nem szégyellik azok az emberek ezt a hunczutságot? Nem is magyar emberek azok, te Lőrincz, úgy-e?

— Svábok.

— Persze, persze . . . Sok ott a sváb?

— Nagyon sok.

— Kövér emberek lehetnek?

— Elég kövérek. Vannak egyébiránt soványabb fajtából is.

— Semmirevalók, — méltatlankodott a nagyasszony, — három egész forintot ké ni egy libáért. Aztán legalább tollastól adják? Nem adják el külön még a tollukat is? Félek rajta . . .

— Bizony az is megesik.

— Milyen emberek, milyen emberek! Tudod-e, édes fiam, hogy három forintért mi két libát is adnánk, ha volna kinek. Adnék biz én, jó szivvel, ráadásul minden két liba mellé még egy kupa kukoriczát is, csak vennék. Ha módomban volna, több pénzt küldenék neked is.

Lőrincz megcsókolta az anyja kezét.

— Köszönöm, édes anyám; te vagy a legjobb . . .

Anna elfordult, s valahogy az ő szemébe is felkivánkozott a köny. Tudta jól, hogy a nagyasszony mindenét odaadná fiának, amije van. Mult hónapban is kétszáz forinttal küldött többet Lőrincznek, mint máskor, s uj ruhát vásárolt ajándékba ő neki is; hanem azért nagyon megharagudott Salamon Lévire, aki a buza métermázsájáért husz krajczárral kevesebbet kinált az idén, mint tavaly, s még azt is ki akarta kötni, hogy a szinig töltött, nehéz zsákokat az ő szekerei szállítsák el az állomásra. Ilyen bolondot!

Vigye ő kelme, ha tetszik, ha nem, agyi. Majd elviszi Spitzer Lipót. El is vitte. Előbb azonban úgy lebecsmérelte künn a pajtáknál Salamon Lévit, hogy szinte rikácsolt bele, mint egy dühös vércse. Rútul

összekapott egymással a két derék buzakupecz, s ezen aztán jól elmulatozott a néni.

Vacsora után a cselédleány leszedte fürgén az asztalt, s kihozta a szivardobozt. Lőrincz szivarra gyujtott. Beszélgettek, tréfáltak. Anna közelebb huzódott a nagyasszonyhoz, ki lassacskán elfelejtette a drága pesti libákat és egyebekről beszélt. Volt egy nagy sárga macska a háznál, azt simogatta.

Nem félt tőle ez a nagy sárga macska, pedig, hej! . . . régen, amikor még a nemes ur is élt, a Lőrincz apja, hogy bujt, hogy futott, ha a szemei elébe került. Ki nem állhatta akkoriban a macskákat a néni.

Egyszer aztán megbetegedett a nemes ur és lefeküdt az ágyba. S egyszer odasompolygott hozzá ez a nagy sárga macska az ágyba. Dorombolt, hizelgett neki, a nemes ur pedig simogatta kedvencz macskáját, s panaszkodó, gyönge hangon duzzogta: no te szegény macska, mi lesz belőled, ha én meghalok; elküld a háztól az asszony . . .

Aztán még most is itt van a nagy sárga macska a háznál; egyetlen macska széles e világon, amelynek megsimogatja fejét a néni.

— Szereted még az erdőt, fiam? — kérdezte pár percz mulva.

— Mint régen, anyám.

— Tudod, azt gondoltam, hogy mivel éppen egy hete vagy már itthon, hát ne mennél el addég, amig az én kedves „Mária családi“ erdőmet nem nézed meg. Valamikor gombát is szedtél ott, lelkem. Kimenjünk?

— Akarja, Anna?

— Mindent akarok, a mit a néni, — felelte egyszerüen a leány.

— Ha kedved van anyám, nagyon szivesen

A nagyasszony élénken intett

— Nem magamért mondom fiacskám, nekem mindegy. Neked azonban talán mégsem egészen mindegy, mert ti ott Pesten, azt hiszem, hogy csak afféle kiczirkalmozott promenádokon járkáltok.

— Bizony csak olyanokon, mama; hány órakor indulunk?

— Hat órakor reggel. Viszünk enni valót is; Nusi főz kávét, viszünk gyümölcsöt is, te kihozod szivirjaidat és pisztolyaidat, azután czélba lőttök Annával, jól leszünk, s estére hazajövünk. Jó?

— Igen, igen . . .

— Igen bizony! — mondotta örömmel a nagyasszony és felállt. Olyan falusi majálist csinálunk, hogy ráemlékezz róla mireánk Pesten. Most pedig lemegyek egy kicsit az udvarra, maradjatok itt, jövök én egyben, csak eligazítom az embereket.

S a nagyasszony elhagyta a verandát. Lenn az udvaron munkások gyülekeztek. Az ispán hangosan olvasta neveiket. Két ember asztalt tett a szederfa alá, azt körülülték és vártak. A hegyek mögé lehunyó augusztusi nap sárgás fénynyel aranyozta meg ezt a falusi képet, a melynek központja a nagyasszony jóságos, nemes alakja volt. Barátságos tekintettel jártatta végig tekintetét a munkásokon, s fia tiszteletére ennek a hétnek a bérét fejenként külön is megtoldotta.

— Költsétek hasznos dologra, — mondotta messze hallható hangon, s ime kitetszik mindjárt, hogy a nagyasszony hangja büszke és parancsoló is tud lenni, ha kell, — kocsmába ne menjen senki, mert nem szeretem. — László, kérem!

A fiatal ispán csupa szolgálatkészség. Becsületes, szorgalmas ifju ember, nem adná fél faluért, hogy e tiszteletreméltó, ősz matróna, nem urnak, hanem csak Lászlónak szólítja, mint a fiát.

— Parancsoljon, tekintetes asszony!

— Holnap szüntesse be mindenütt a munkát; nem lesz dolog, magam se leszek itthon. Embereinknek adasson több ételt, mint máskor, mindeniknek fejenként egy itcze bort is. Ön pedig, ha akar, velünk jöhet, ha nem, akkor fogasson be és kocsizzék át Péterlakra. Nos? Csak nyiltan!

— Inkább, ha megengedni kegyeskednék . . .

— Jól van László, — mosolygott jóakarólag a nagyasszony, — csak menjen és üdvözölje nevemben Tercsikét is. Kedves, csinos leányka, nem bánom, ha idehozza. Az erdészházat szivesen átengedem.

Az emberek hallották félfüllel ezt a társalgást, s neki buzdulva éljeneztek. A nagyasszony pedig mosolyogva veregette meg hálálkodó ispánja vállát, s barátságosan intett munkásainak is. Azután visszaindult a veranda felé. Az emberek éljeneztek. Némelyik feldobta kalapját a levegőbe; egy-egy tüzvérü fiucska vékony, de lelkes, messzevisitó hangon sikoltotta az „éjjen!“-t. Holnap bőséges lakoma, vig élet leszen itt az udvaron, bor is lesz, kalács is lesz,

minden lesz; áldja meg a drága, jó tekintes asszonyt az Isten!

S a Herkules termetü Poevinszki Bálint, valamennyi között a leglustább, legkényelmesebb és legnagyobb torku szép legény úgy vágta örömében földhöz bárányból kucsmáját, hogy döngött.

— Mit csinál kend! . . riasztott rá az ispán.

— Roppant jól vagyok, tisztelöm alássan, — felelte vissza nagyot rikkantva széles jókedvében a legény, — ugy ílünk, mint az ígben!

— Megbecsüljék kendtek! Ilyen áldott asszonyt nem látnak többet.

— Szent igaz! Fityegni kötném magam a legczudarabb jegenyefára, ha ellenére tennék. Ugy-e legények?

Ráhagyták mind. Elvernék, ki bolondot tenne ebben a drága szolgálatban, messze földkerekségén a melynek nincsen párja. Lassanként széledeztek hazafelé. Egyik-másik felsompolygott a veranda közelébe s hangosan köszönt a nagyasszonynak, a ki körülbelül maga is biztos volt benne, hogy ezt a harmincz egynéhány embert akár a tűzbe is beküldhetné. Oda is bemennének vakon, elhinnék a szavát, ha azt mondaná nekik, hogy nem éget meg senkit a tűz, ha ő nem akarja.

S leszállt lassanként az alkony. Áttetsző párázat lendült a patakmenti fűzek táján; a keleti ég világosodni kezdett, ott bujik elé mindjárt a hold, s a plebánia ormótlan, magas kupolája már-már alig látszott a párázatban.

Lőrincz hallgatva szivarozott a veranda szélére támaszkodva; nem szólt Anna se, a leány. A nagyasszony tökéletes némaságban kapta őket. Egy pillanatig figyelve állt; valami apró, finom felhőcske is végig röppent az arczán, egy szivbeli kívánságnak az árnyéka tán, a melyet féltett, azután rászólt csendesen az édes fiára:

— Min gondolkozol, gyerek?

— Semmin, anyám, — felelte visszatérő jókedvvel Lőrincz, s eltünt hirtelen ajakáról egy gúnyos vonás, — nézem a falut, a völgyet, a réteket ott lenn, s elragadóan bájosnak találok mindent!

— Úgy-úgy fiam, szeretjük is falunkat, Nusi, azt hiszem . . .

— Szeretjük, bizony, — mondotta Anna.

— Jobb is itt, mint Pesten, — folytatta rábeszélő hangon a nagyasszony. Leült azután ő is a diványra, s ebből az egy pontból tovább füzögette gondolatait, hangosan, hogy fia is hallja. Hátha nagyon meg találja hallani, hátha . . . S eldicsérte a gazdaságot a néni, a falusi munkát, a megelégedett, komédia nélkül való életet, az egészséges, illatos, friss erdei levegőt, a rétet szépséges hímes virágaival, a vetést, rengő hullámzásával a szélben és virgoncz fürjeivel a buza között. Mindent, a miről hitte, hogy lépvesszőnek is alkalmatos.

Lőrincz mosolyogva hallgatta, s dicsérte, csodálta ő is a falut. Úgy van minden egy cseppig, a hogy anyja mondja, csak egy hiányzik.

— Mi hiányzik, fiam?

Lőrincz megvillanó tekintettel, egy kis lázzal, mormogva, kedvetlenül felelte:

— A *nagy város*, anyám . . .

— Igen, igen, — felelte sajnálkozó hangon a nagyasszony, — az igaz. Hanem majd csak meggondolkozol te még édes fiam és hazajösz végképp.

Tiz óra volt, mire fölkelt helyéről a nagyasszony és nyugodni küldte fiát. Lőrincz felállt, megcsókolta anyját, megszorította Anna kezét és jó éjt kivánva szobájába vonult. A nagyasszony pedig odajárult Annához és karjába öltve a leány karját, ezt mondotta neki csendes hangon:

— Nem a mienk többé . . .

— Nem is lehet kivánni, édes néni. Lőrincznek tervei vannak, föl akar tünni, ez az ő álma.

— Nekem is van álmom, — mondta elgondolkozva a nagyasszony, s ránézett loppal a leányra: érzi-e, mit érez ő most? S hozzá tette halkan: Neked is volt, Anna.

A leány összerezzent erre a gyöngéd szóra: Neked is volt . . .

— Már nincsen, néni . . . felelte lehajtott fővel. Lőrincz nem kiván engem. Hagyjuk el, édes néni! Jobb, ha erről sohasem beszélünk többet.

— Azt hiszed, Nusi?

— Óh, jobb, jobb, — suttogta hevesen a leány, — legalább ismét nyugodt leszek és meg fog nyugodni a néni is. Mire való is ez, mire való? Nem lehet ilyesmit erőltetni édes, jó nénikém, ki tehet róla?

A leány megölelte a nagyaszonyt, megcsokolta ke-

zét és befutott a házba. A nagyasszony fölemelte a kezét, egy könycsepp a kezén . . . szegény Anna . . . S utánna nézett elfogódott szívvel, szomorúan; édes, jó Istenem, ki tehet róla?

— Annácska, szegény kicsi bogárkám, — rebegte megindultan, s megjelent az ő jó szemeiben egy meleg könycsepp, — valamikor nem így gondoltam én ezt; nem bizony, nem . . .

OSZK

V.

Másnap reggel Lőrincz volt először talpon. Gyorsan felöltözött és kitárta ablakait. A legszebb nyári reggel köszöntötte. Csupa szín, csupa hamvas frisseség és illat. Óh, ez a megbecsülhetetlen falusi illat! Leng, leng könyü szárnyon a reggeli szélben, a nagyváros fia nem tud betelni véle. Lőrincz odaállt az ablakba és kiterjesztett karokkal üdvözölte:

— Gyönyörű vagy!

Az volt. A réten harmat csillogott a napsugárban, a fák nedves lombbal hajladoztak a kertben; minden mosolygott, élt és lelkesített. E pillanatban nagyon kicsinynek érezte minden nagyravágyó czélját. Mi az a teremtés roppant arányaihoz képest? Mi az apró emberi nyü kevély önérzete és lelkendező vágyakozása a hír és koszorú után, a midőn itt van előtte a Föld, a mely összetöri óriási tömegével szárnyát és rákényszeríti, hogy megalázkodva húzódjék vissza arra a fekete útra, a mely a megsemmisülés felé vezet.

Pontban hat órakor megkopogtatták az ajtót; morfondirozásnak vége, itt az élet!

Lőrincz az ajtóhoz sietett és kinyitotta. A nagyasszony állt ott.

— Jó reggelt!

— Jó reggelt, anyám, készen vagyok.

— Mi is, mi is. Nusi már a kávét is üvegbe szűrte. Kalácsot szoktál enni a kávéhoz, édes fiam, vagy zsemlét.

— Kalácsot.

— Az jó, mondotta mosolylyal a nagyasszony, mert zsemle az nincs? kalács van, még pedig jó. Anna sütötte. Ismersz leányokat a városban.

— Egy párt igen.

— Azok persze csak klaviroznak

— Körülbelől.

— Meg a puccz, a promenád, a szinház . . . Nem tudnak kalácsot sütni. Olyanok azok a városiak. No, hanem most gyere édes fiam! Mihály befogja a lovakat, fölteszi a nagy kosarat, s indulhatunk. Ne feledd itt a szivarjaid se!

— Viszem, mama.

— Hozd is! Boldogult édes atyádnak az volt a legnagyobb szomorusága, ha otthon felejtette a szivarjait, — folytatta a viszaemlékezés derült enyhületével a nagyasszony, miközben kifelé ment Lőrincz karján az ebédlőbe. Egyszer bált rendeztek az önkéntes tűzoltók, a hová mink is elmentünk. Olyan szépek voltunk, hogy no! Te még kicsike voltál . . . Apád meg csak ott vette észre, hogy gondosan szárított, pettyes szivarjait itthon felejtette. Hogy mérgelődött! Végül aztán ráfogta a felső kabátjára, hogy bizonyosan annak a pötyögős zsebéből hullotak ki. Kabátot pedig nem is vittünk. Miért is nem lépsz édes atyád örökségébe, fiam?

— Nem hagyhatom ott a hivatalomat, felelte gyorsan, habozva Lőrincz.

— A hivatal . . . Hiszen csak tejes nótárius vagy édes fiam, — firtatta tovább a nagyasszony, itt ben néhány év alatt alispán lehetnél. Az öreg Keresztszegi nagyon törődött ember, kivárna, a mig megmelegednél a megyeházán. Ismer mindenki a vármegyében, könyü volna. Megválasztanának, Lőrincz, bizonyosan tudom.

— Igaz, igaz, valami azonban mégis csak hiány zik itt a megyében . . .

— Ugyan mi hiányzik?

— A *nagyváros*, anyám, — felelte könyedén Lőrincz. — s Annához sietett mosolyogva.

— Jó reggelt, Nusi!

A nagyasszony titokban sóhajtva gondolt reá, hogy minden igyekezete hiában van. De hát, — tünődött duzzogva — miért is nem ügyeskedik jobban ez az Anna . . Kedves, csinos leányka. Olyan a teste, mint a remekbe formált, hótiszta márvány, szeme tündöklő buzavirág, s az ajaka, a válla, a haja, fénylő, meleg haja ez az arany szőke gyönyörü tenger . . . Úgyis lesz az szentűl, hogy Lőrincz nem ügyeli eléggé ezeket a leányi szépségeket, különben lehetetlen volna, hogy ilyen hevület nélkül való tekintettel nézze. Hátha figyelmeztetnék? Hátha azt mondaná neki, hogy nézzed fiam ezt a húsz éves, szép szőke leányt, a kinek elhaltak jó szülei, s immár senkije, csak mi ketten, vedd el feleségül, bizony nem bánod meg. Idestova harmincz éves leszel, va-

gyonod elég van hála Istennek, a lánynak is van, éljetek együtt fiam meglásd, olyan gyönyörü gyermekeid lesznek, hogy az igazi csoda lészen . . .

Hajhó! álom, régi anyai álom, . . .

— Minden készen van, édes néni, — mondotta Anna.

— Mihály is?

— Ő is. Indulhatunk.

— Menjünk, gyerekek. Anikó, hol vagy?

A cselédleány ott settenkedett a nagyasszony körül. Előugrott frissen a hívásra: itt van ő kéznél.

— Parancsoljon, tekintetes asszony?

— Ügyelj a házra fiam, a mig visszajövünk. Délire süssetek egy csomó kalácsot az embereknek, egy kis pecsenyét is tálalj, anyit, hogy jól lakjanak Anikó, sok pecsenyét . . . Adj kenyeret, sót, a pinczéből bort. László ispán majd megmondja, ha idejön, hogy mi kell. Azt akarom, hogy vigan legyetek mind, s szépen, csendesen mulassatok.

— Rend lesz itt, instálom.

— Legyen is leányom, legyen is!

Azzal lement az udvarra a nagyasszony. Elfoglalta helyét a hintóban, maga mellé hivta Annát, s figyelmeztette Lőrinczet, hogy velük szemben az ülés közepét foglalja el. Azután jelt adott Mihály kocsisnak: mehetünk Miska!

— Kezeit csókolom! kiáltotta az Anikó leány.

— Isten áldjon, fiam; ne feledd megöntözni a virágokat.

A leány mutatta, hogy igen is, kezeit csókolom,

értem. A hintó erre kirobogott az udvarból keresztül a patak hidján, a plébánia felé. Mihály kocsis parádézott. Olyan peczkesen ült a bakon, mintha ott se lett volna az isaszegi mezőn, a hol három muszka palacsint kapott a derekába és még se konfundálódott bele. Nem is látszik rajta. A hintón azonban meglátszik, hogy most az „urfit“ viszi: a nagyasszony fiát. Ragyog és villog még a keréktalp is, a lovak fényesre kikefélt szőrrel fujják a tüzet, s a hám szikrákat szór. De meg is van győződve róla az öreg kocsis, hogy ezzel a fogattal még abban a „kényes pesti városban“ se vallana szégyent. Megbámulná a sok szájtátó pesti bugris, nyakán fityegne álla mindnek.

A plébánia ablakai ki voltak nyitva. Maga a plébános már künn járkált széles szalmakalapjával kerti oltványai között, s barátságos hajlongással köszönt. A néni viszonozta s a „Mária családi“ erdő felé intett. Ez azt jelentette, hogy ha kedve van, jöjjön ki ő is. A plebános elértette a czélzást, mert a templomra mutatott: nem jöhet, isteni tiszteletet kell, hogy tartson; délután litániát.

— Igen derék ember, — magyarázta fiának a nagyasszony, — kitünő kertész, s a mi fő, mindig bemeri vallani, ha valamit nem tud.

Az út mindössze fél óráig tartott. Mihály kocsis szintúgy röpítette lovait, s az erdő szélén olyan ügyesen oda kanyarodott a tisztás elé, mint a parancsolat. Lőrincz leugrott, lesegítette anyját, s leemelte az elemózsiával megrakott kosarat is.

— Itt volnánk, fiam. Kend haza mehet Mihály, estére jöjjön ki ide.

— Igenis.

— A kocsi lámpákat pedig meggyújtsa kend. Multkor, hogy fiamat hozta az állomásról nem gyújtotta meg. Valakit elgázolhatott volna. Effélét ne produkáljon kend többet.

— Elfelejtém, tekintetes asszony.

— Máskor ne felejtse. Most itt van ez az üveg bor, vigye. Otthon kap kalácsot, pecsenyét. Értette! Menjen!

Mihály kocsis felkapaszkodott a bakra, s visszaindult lépésben a falu felé.

Lőrincz nevetve mutatott utánna.

— Látja, Nusi?

— Látom, felelte mosolyogva a leány.

Látta bizony azt jól a nagyasszony is, mekkora öblös kortyokban temeti odafenn a bakon a bort az öreg. Egészen hátradől az üveggel, még lepottyan.

— Vén totyó, — duzzogott a nagyasszony, — de mit csináljak vele? Ha bor nincs, pálinkát iszik a szerencsétlen . . . Nos, fiam, hát milyen az erdő?

— Nagyon szép!

— Bizony! Pesten nincs ilyen. Délután Anna elvezet a vizeséshez, azt nézd meg, édes fiam. Pesten olyan sincs . . .

Lőrincz elértette ezeket az apró czélzásokat, de nem védelmezte magát. Leheveredett a fűbe, szivarra gyujtott, s a kávé kiosztásánál segített közben Annának is. Tiz percz mulva vége volt a reggelinek;

a nagyasszony sétát indítványozott. Szép ám ez a leveles erdő benn is. És járták derült beszélgetés közben az erdőt. Délben ebéd volt, délután öt óra felé uzsonna. Lőrincs ezalatt természetesen legalább százszor elismételte kötelességszerű udvariassággal, hogy ezzel a fölséges erdei levegővel most már beéri bőven karácsonyig.

— Hátha még mindig szívnád, — jegyezte meg gyorsan a nagymama, — nagyon jól néznél ki, nem volnál olyan fehér.

— Fekete vagyok, anyám.

— Nagyon fekete vagy édes fiam, mint a vászon. Hanem hát majd, majd . . . Eredj most és nézd meg a vizesést, Lőrincz, megérdemli. Elmennék véletek jó szivvel, de én már fáradt vagyok. Itt van a közelben, Anna megmutatja.

Lőrincz készen állt. Elhagyta a leánynyal a tisztást s az erdőség belseje felé tartott.

Szálas, nagy levelű tölgy erdő volt ez, átlátszó kék párás homálylyal a szétterjengő lombok alatt, s ezer meg ezer jószagú fűvel és virággal az érintetlen pázsiton. Békés szomszédságban pompázott itt a csipkézett páfráz és a bársonyos levelü harangvirág. Nyugalmas egyetértésben a demutka és az örökzöld. A levegő illatot hordott, mozdulatlan volt és meleg.

— Ki szoktak ide járni, Anna?

— Minden hónapban egyszer, — felelte visszafordulva a leány. Miért kérdi?

— S a vizeséshez?

— Oda ritkán. Különben még csak egy kis türe-

lem Lőrincz, — folytatta alig észrevehető, szelid szemrehányással a leány, — és ottan leszünk .... Ha akarja, vissza is fordulhatunk.

— Nem azért mondtam ... Legyen meggyőződve róla kedves Anna, hogy önnel szivesen megyek akár meddig.

— Köszönöm.

Ez a hang hideg, s Lőrincz úgy találta, hogy fölösleges is. Nem emlékszik, hogy okot adott volna reá.

— Neheztel reám, Nusi.

— Hová gondol?

— Magam sem tudom kérem, akaratlanul jön... Akárhogyan van egyébiránt a dolog, ne nehezteljen reám soha. Nagy szükségem van reá, hogy bár két ember legyen ezen a világon, kik irántam jósággal vannak. Anyámnak hiába mondanem meg, hogy mi az, a mi Budapesten tart, önnek megmondom.

A vizesés mellett álltak.

A barna sziklafalról bömbölve zuhogott le tajtékzó fehér hullámokkal a viz a mélybe. A leány felé se nézett. Lőrincz sem. Megállt egy fölpattogzott kérgü tölgy mellett, levette kalapját s nyugtalanul intett.

— Maradjunk néhány perczig.

— Lőrincz, — mondotta szilárd hangon a leány, — ne feledje, hogy én nem kivánom tudni az ön titkait.

— Nincsenek titkaim, — mormogta békétlenül a férfi, — czéljaim vannak a jövendőben, ennyi az egész. Hiába közölném őket anyámmal, ő nem értene meg engem. Neki idegen világ a komédia.

A leány meghökkenve lépett vissza.

— Szinház? . . . Ön, Lőrincz.

— Nem vagyok szinész és nem is leszek; nem így értem a dolgot, Anna. Irtam egy komédiát, a melynek sorsát várom. Anyámnak persze hiába mondanám, hogy komoly hivatás vonz erre a pályára. Igen, igen, — folytatta naiv rajongással Lőrincz s majdnem kipirult bele, mint egy gyermek, — erőt és mindent megrázó szenvedélyt tudok magamban megragadni és megsebezni az emberek szivét úgy, hogy velem érezzék azt a lázas mámort, a mely szikrába élezi az én véremet és eltölti lángoló hevülettel az én lelkemet. Egy egész forradalom volt az, tele fájdalommal és vergődéssel, kétségbeeséssel és gyötrelemmel, mig hangot és formát tudtam adni annak a benső ösztönzésnek, a mely ellenállhatatlan erővel ragadott a szinpad felé. Két hónap alatt készen voltam . . . . Munkámat elfogadták. Deczember elején lesz az első előadás . . .

— Értem, sóhajtotta halkan a leány.

— Belátja úgy-e, hogy ilyen körülmények között vissza kell nekem oda mennem mindenáron és belátja azt is, hogy egy szinházi est dicsőségéről, vagy gyalázatáról hiába mondanék beszédet az édes anyámnak. Elhallgattam előtte a dolgot: nem neki való . . . Önnek megmondtam Anna; nem akarom, hogy félreértsen. Azt akarom, hogy tudja, miért nem érdekel most engem semmi a világon és mi az, a mi lelkemet lekötve tartja. Ajándékozzon meg kérem barátságával továbbra is. Abban a küzdelemben, melyet

az irigységgel, gúnynyal, a szemtelen roszakarattal és a nyilvánossággal folytatni fogok, jól esik nekem, ha ön részvéttel kiséri futásomat. Ezen az úton csak a szívtelenség jelel látható nyomot; legyen barátsággal hozzám és érdeklődjék kissé sorsom iránt. Hiszem, hogy győzni fogok, meglehet azonban, hogy bukás lesz osztályrészem . . . Ki lát el holnapig?

— Mit fog csinálni?

— Még nem tudom. Talán hazajövök.

— Ne jőjjön, mondotta vállat vonva, nyugodt, érzéketlen hangon a leány.

Lőrincz meglepetve nézett reá.

— Nem értem önt . . .

— Nagyon egyszerü. Ha arra határozza magát, hogy állandóan itthon fog lakni, akkor én el kell, hogy hagyjam a házat. Ne szakítson félbe! Mindjárt készen leszek . . . Őszinte akarok lenni, hiszen ön is éppen olyan jól tudja, kedves Lőrincz, mint én, hogy a néni régtől fogva egymásnak szánt minket, s titokban nagyon elégedetlen, hogy ez az ő kedvencz terve még mindig a kezdetlegesség legeslegelső lépcsőjén áll. Ha ön hazajön, — a megszokás nagy szemfényvesztő — lehet, hogy a néni kedvéért is . . . nem lehet tudni . . . De lássa, én éppen olyan kevéssé óhajtom, mint ön, hogy mint a juhok az akolban, egyszer csak *összeszokjunk*.

A leány leplezetlen őszinteséggel beszélt. Lőrincz meglepetve hallgatta és nagy figyelemmel nézte. Különös . . . A kifejezésnek ez az egyenes durvasága egyszere lekötötte; jobban, mint egy szekér szóvirág,

jobban, mint a köny, mint a kérés. Csalódott volna? Más az Anna, mint a mit mutat?

— Legyen nyugodt; nem jövök haza.

— Nem azért mondtam, hogy *ilyen* hangon feleljen, — folytatta nyugodtan a leány, — ön hazajön, ha akar. Ismerje be azonban, hogy az, a mit mondottam, nem lehetetlen. Istenem! a néni olyan jó, szeretete olyan határtalan, épen nem volna benne semmi rendkivüli, ha ön is Lőrincz, meg én is, mindent megtennénk a kedvéért, a mi csak tőlünk telik. És lássa, én meg vagyok róla győződve, hogy idővel, talán egy, talán két, talán — nem tudom — tiz esztendő mulva végre is neje lennék önnek . . .

Lőrincz megragadta az alkalmat, hogy elvegye ennek a kényes dolognak élét. Nevetve mondta:

— S ez nagy szerencsét enséget jelent!

— Ki tudja . . .

— Olyan gonosznak ismer?

— Nem édes Lőrincz, de az az egész . . .

— Mondja Anna! Sohasem lesz figyelmesebb hallgatósága, mint a milyen e perczben én

Anyi az egész, hogy ön egészen más világhoz van szokva, mint én. Mi itten végtelenül szimpla, talán tapasztalatlan, talán nagyon kiskorú, de nagyon elégedett emberek vagyunk. Szeretjük a falut, szép hegyeinket, az erdőt, a csendet, mindent, a mi megelégedésünkre emlékeztet, ön is szereti ezeket Lőrincz, de meddig?

— Az igaz!

— Lássa, hogy igazam van. Szereti két hétig, három hétig és azzal vége. Hiányzik itt az ön éltető levegője,

a *nagy város* a maga fényével, izgalmával és szerencsétlenségével, a mely ott bőven terem. Ön álmokért rajong, nagyravágyó, férfias, de kétséges tervei vannak, babérról ábrándozik, örök életről, tömjénről, halhatatlanságról; én nem szeretem e veszélyes mérgek egyikét sem. Egy ideig csak megvolnánk valahogy, — ön sem mutatán, hogy elégedetlen, én sem, inkább meghalnék, — később azonban elviselhetetlennek találnók az életet mindaketten. Ön azzal vádolna, hogy képtelen vagyok önt megérteni, én meg azzal vádolnám, hogy képtelen élni, mert ön nagyon rosz férj volna, Lőrincz.

— Azt hiszi?

— *Bizonyosan tudom*, felelte szilárd hangon a leány és odanézett bizalommal a férfi szeme közé. Önnek ábrándjai volnának elsők, a szereplés, a nyilvánosság, a füst és csak azután — ha ráérne — a hitves és a család.

— Az nem tőlem függne. . .

— Hanem a nőtől; tudom. Régi köve a bölcseségnek, már fölfedezték . . . De az csak képzelődés és gyöngéd csalás. Mit tegyen a nő? Mit tennék például én? Érzem, hogy nem tudnék más lenni, mint a milyen vagyok és férjemtől se kívánhatnám, hogy búcsút vegyen kedvemért attól a sok verőfényes rajongástól, miket a szivén melenget és a melyekben hisz. Akarja, hogy ne beszéljünk erről többet, kedves Lőrincz? Keresse föl a nagyvárost, a hol czéljai vannak, szivemből kívánom, hogy elérje őket és várja meg, a mig majd én is elmegyek innen.

— Elmegy?

— Istenem, hát igen! Csak nem gondolja, hogy vén leány akarok maradni? S a leány mosolyogva intett, óh, nem! Erre a szomorú szerepre nem érezek magamban tehetséget, s van ime elég bátorságom is arra, hogy ezt nyiltan is kimondjam önnek. Ki nem állhatjuk itt az álszenteskedő embereket. A néni megveti őket, — én is, — folytatta élénken, s lassan visszaindult a vizeséstől.

Lőrincz hallgatva lépte oldala mellett a füvet.

— Különösnek talál?

— Nagyon szeretetreméltónak találom, Anna, — felelte a férfi.

— Találjon őszintének Lőrincz; erre a falusi vonásra mi itten roppant kevélyek vagyunk Kimondjuk nyiltan, hogy mit várunk, mit akarunk, hogyan, kivel, vagy ki ellen akarjuk, mert nem szorultunk reá, hogy a tettetés finom fegyvereivel csaljuk egymást. Miért is tennők? A nő czélja a házasság és a család, modja a néni és én tudom, mert ösztönszerűen érzem, hogy igaza van. Ezt a „királyi" czélt aztán mindenki úgy igyekszik elérni, a hogy legjobban tudja. Az egyik kerülő úton, lassan, sok ravasz számítással és még több óvatossággal, a másik nyiltan, őszintén és egyenes uton, mint például én. Nem tagadom, hogy igenis férjhez akarok menni, csakhogy nem mindenkihez. Meg vannak nekem is a magam titkos követelései és nem szigorú mértékem is arra, hogy milyen legyen az a pánczélos dalia, kire egész övendő életemet bizom. Ha találkozik ilyen ember,

akkor minden habozás nélkül hozzá megyek Ezt megmondottam a néninek és ő helyeselte

— Igaza van.

— A néninek mindig igaza van, — felelte komolyan a leány; abban is, hogy nekem már nincs túlsok időm a várakozásra: húsz éves vagyok.

— Ez a fiatalság

Erre elnevette magát a leány

— Ez a nyár, kedves Lőrincz, a nyár!

— A legszebb évszak . . .

— És a legveszélyesebb évszak. Ne vigasztaljon cousin, ne vigasztaljon! A húsz éves leány vigasztalhatatlan, ha erről a súlyos kérdésről van szó. A húsz év, kedves Lőrincz, önöknél is fordulópontot jelent, hát még nálunk! A' külömbség persze nagy és szembeötlő. mert a mig a férfi önbizalmat érez, terveket sző és küzdelemre készül, addig a nő ebben a korban igen gyakran esik gondolkodóba a jövendőről, s néha még arra is élénk hajlamokat érez, hogy engedjen valamit azokból a követelésekből, a melyeket jövendőbeli férjének személyes tulajdonai iránt táplált . . . Mindebből pedig az derül ki, hogy ön a mi szép vizesésünket még most sem látta.

— Már nem érdekel, édes Anna, — felelte éppen anynyi finom csipőséggel a férfi.

— Persze, a nagyvárosban!

— Mondaná anyám . . .

— Valljuk be, hogy az ő szempontjából igaza van a néninek, midőn azt óhajtja, hogy ön hazajöjjön.

— Nem állítom az ellenkezőt.

— Nem is lehet. A néni már nem 20 éves, a gazdaság, kitünő cselédek mellett is igen sok fizikai fáradsággal jár, nagyon jól esnék bizony a néninek, ha letehetné vállairól azt a nagy terhet, a melyet az ön érdekében áldott jó szivvel zúgolódás nélkül visel.

— Mit csinálnék én itt Anna?

— Gazdálkodnék.

Lőrincznek ott röpködött a kérdés az ajakán, hogy hát *kinek* gazdálkodnék, de nem mondta ki. Megtehette volna pedig, mert kitalálta magától a leány.

— Azt akarta mondani nemde, hogy minek önnek az a vagyon, a midőn senkije nincsen, a kiért pénz után törje magát? Ebben igaza van, de csak öntől függ, hogy legyen.

— Házasság?

— Miért ne? Lássa cousin, — folytatá rábeszélő hangon a leány, s a férfi karjába fűzte karját, — hitesse el valahogy a nénivel, hogy ön már választott magának élettársat s ébressze fel kiváncsiságát is. Ez a legjobb módszer arra, hogy fölhagyjon mostani terveivel és nyugodjék bele abba, a mi — előbb vagy utóbb — elkerülhetlen. Így időt fog nyerni, s mig a néni találgatni fogja, hogy ki lehet az, a ki az ön szivét meghódította, addig ön valósággal is találni fog egy kedves tündért. Ez a legegyszerűbb.

— Majd megpróbálom.

— Meglátja, hogy így jó lesz. Gondoskodni fogok róla, hogy megszeresse ezt az eszmét. Kössünk szövetséget; akarja?

— Szivesen.

— Így ni! A nénike be fogja látni, hogy minket nem szükséges összekötni, mert mi *majd* magunk is megtaláljuk a nekünk való delejt.

Lassanként visszaérkeztek az erdőszélre, a hol a nagyasszony már útra készen várta őket. Esteledik; haza fognak menni. A kocsi is itt van. Mihály kocsis virító jókedvvel fetreng a bakon s erősen keresztbe lát. Éppen az imént beszélte el, hogy milyen felséges mulatság esett odahaza az udvaron, még tánczoltak is. Katkó és Povilka Sipi úgy orrukra potyogtak vala, hogy jaj . . .

Elsőnek a nagyasszony ült fel. Alig hogy elhelyezkedett, már megkérdezte, hogy milyen hát a „Mária családi" vizesése, tetszett-e, nem-e?

— Nagyon tetszett, — felelte mosolyogva Lőrincz.

— Gyönyörü, úgy-e?

— A legszebbek közül való, — integetett fejével a nagyasszony, — valld meg, hogy ilyen még Pesten sem igen akad. Azt gondolom . . .

— Nincsen, mama.

— És ilyen jó levegő, ilyen drága nyugalom?

— Semmi, semmi.

Anna is beleszólt a társalgásba. Ezt mondotta:

— Ne fárasszuk magunkat dicsérgetéseinkkel, kedves néni, Lőrincz javíthatatlan. Nem tarthatjuk idehaza még akkor sem, ha csupa friss mézeskalácsot igérgetünk is neki . . .

— Ne fordítson fel Mihály! — intette öregkocsisát a nagyasszony, midőn a fordulónál tulságos gyorsaság-

gal kanyarodott be a falu felé. Azután Annához fordult, s élénken kérdezte:

— Miért, Nusi?

— Nem tudom, édes néni. Lőrincz megmondhatná.

A nagyasszony fiára nézett.

— Miért, fiam!

— Majd megmondom anyám, később, felelte mosolyogva Lőrincz, s nézte az Anna arczát, a mely derült és nyugott. Nem villant semmi a szemeiben s az ajakán egyetlen hevesebb ige. Csodálatos dolog, Lőrincz boszankodni kezdett. Sértette *ez* a modor, vagy egyéb nem tetszett? Vagy semmi sem tetszett ebben a perczben . . . .

OSZK

VI.

Lőrincz még egy hétig maradt a szülei házban, s a nagyasszony ezalatt az egész idő alatt hiába akarta kivenni azt a titkot, a mely nem volt sehol.

A nénit azonban igen búsította ez a dolog. Bizonyosnak tetszett neki, hogy Lőrincz szeret valakit; de kit? Milyen leány? Kedves, neki való? Nem neki való? Istenem, Istenem ezek mind egy cseppig roppant fontos kérdések ám, nem szabad velök tréfálkozni. Ki panyókára vetve hordja köpenyegét, annak olyan hamar nyakába csepeg az eső, hogy csak bőrig ázván veszi észre a kárát, s akkor már késő.

Nincsen bizodalma a városi nőkben, s a nagyasszony elégedetlenül intett, ha erre gondolt; sok mindent hallott róluk, s ha ennek a sok furcsa beszédnek csak félfertály része igaz is, már baj van. Asszonyokról, leányokról gyanusan zummogott a hírnek szárnya. A *nagyváros* örökké zsongó förgetegében rengeteg bolond dolog kering szép, puha asszonyságokról és vérszegény uri kisasszonyokról, kik nem a patikában, hanem másképpen kell, hogy megszerezzék maguknak az élet friss gerjedését. Isten tudja . . . Lehet, hogy hazugság mind.

S aztán ez az Anna, teremtő Istenkém, ez az Anna.. Ezóta már régen lefegyverezhette volna Lőrinczet, ha akarta volna. Ártatlan beszéd az nagyon, hogy ilyesmit nem lehet erőszakolni.

De bizony lehet!

Boldogult férjét — nyugodjék békével — ő sem igen imádta eleintén, hanem az talpraesett fiatal ember volt, nem hagyta magát, kért, ostromolt, heveskedett, olvadozott, s végül még is csak győzöt. Úgy megvoltak aztán szépecskén, mint a pinty. Az ember roppant simulékony állat; összeszokik hamar a társával, még czirogatja is, ha nem haraphat bele.

Igaz, hogy Anna leány; nem ostromolhat így, hanem ha valahogy másképpen fogna hozzá . . .

Hogyan?

Hát úgy, valahogy, a pitypalatty tudja, hogy miként, de valahogy mégis . . . Ha például a szemeivel; a női találékonyság ezerféle, s Annának gyönyörü, kék szemei vannak. Olyan sebeket lehetne osztogatni velök, hogy sajognának, s hangosan kivánnák a papot, de nem akarja használni őket az Anna. Hiába minden! Valami lappang itten, — gondolta magában a néni, — a mit titkolni akarnak előtte. Egyébiránt, hát legyen úgy, a hogy van, majd csak kipattan egyszer a bimbó magától s kiderül akkor egyben, hogy szép, teljes virágot rejtegetett-e magában, vagy nem.

Egy hét mulva Lőrincz felkészült az útra és elbúcsuzott. A nagyasszony megölelte, megcsokolta.

— Isten veled, édes kicsi fiam!

Anna megszorította cseppet elfogódva a kezét.

— Isten önnel cousin!

Lőrincz röviden, gyorsan búcsuzott. Igéretet tett, hogy karácsonyra megint haza fog jönni, azzal felült a kocsiba, ott még egyszer megcsókolta anyja kezét, intett a fiatal ispánnak, ki tiszteletteljesen üdvözölte, s a hintó két percz mulva kirobogott az udvarból az állomás felé.

A nagyasszony sokáig nézte, hogy siet! Szeretik itten és mégis siet. Az a város, az a *nagyváros* . . . Hatalmas erő ragadhatja oda Lőrinczkét, hogy nem képes megválni tőle, mondogatta magában aggódva a néni és azt hitte, hogy tudja ennek az erőnek okát, pedig nem tudott semmit. Asszonyban sejtette, nem abban volt. Jól tette Lőrincz, hogy megkimélte a hiábavaló töprengéstől. Így azt hiszi a nagyasszony, hogy hat hét alatt rendbe lehet majd hozni a dolgot, csak akarni kell. Végre is, ha jól meggondolja az ember . . . ha mindent összevet, a mit a házasságban fölmerni, kell, a jót, a rosszat . . . bizonyos dolgokban egyforma minden asszony. Csak házasodjék meg egyszer az édes fia, a többi magától jön.

*

Lőrincz késő este érkezett meg a fővárosba, elmult kilencz óra. Az indóházból egyenesen lakására hajtatott, kifizette a bérkocsit, s egyenesen szobájába nyitott, melynek ablakai a Dunára nyiltak. Ebben a pillanatban rendkivül jól érezte magát. A széles királyi folyam lenn a Gellérthegy lábánál, a sok száz apró láng a rakpartok mentén, a hajók tutuló jeladása, s a nagy-

város megszokott, szakadatlan zsongása a népes korzón ismét visszaringatta abba a rendes, izgalmas hangulatba. a melyet három hétig nélkülözött. Nagyon szép a falu, nagyon szép, valahogy azonban mindig úgy érezte magát, mintha pompás debreczeni szalonnát kapott volna ajándékba, de kenyér nélkül.

Fütyörészve öltözött át, kinyitotta ablakait és végignézett a mozgalmas esti panorámán, a mely odalent ezernyi finom változatban tündöklött a gázlángok fényében és a hold fehér világosságában.

Tiz percz mulva megkoppant az ajtó. Lőrincz körülbelől tudta, hogy kijön; jó kedvüen kiáltott:

— Szabad!

Korda Simi volt az egyetlen fiatal ember, a kivel feltétlenül rokonszenvezett, s a ki előtt jóformán nem volt titka. Különös, hogy otthon egyetlen egyszer sem került szóba . . . Se ő, se a kegyelmes ór, Stein báró, a fekete Herkules; senki . . . Milyen jól eltemetheti ismerőseit az ember, ha maga temetkezik.

A fiatal ember vidáman, széles örvendő arczczal sietett be és megrázta erősen Lőrincz kezét.

— Hip, hip, hurráh! Csakhogy itt vagy!

— Szervusz, Simi!

— Láttalak a kávéházból, — hadarta sebesen a vendég, s lecsapta kalapját a székre. Tudod, már azt hittem, hogy sohasem látunk. Borzasztóan untam magamat! Komolyan mondom, azt hittem, hogy szép férfias orrod, soha Budapest felé nem fordul többé.

— Mondtam, hogy visszajövök.

— Hja, ja, persze . . .

Simi ravaszkodó mosolylyal simogatta meg Lőrincz vállát, ki ezt kérdezte tőle:

— Megint bolondozol?

— Isten őrizz! Hanem hát nem lehet ilyesmit előre látni soha. Vannak esetek — tudod — s ezek gyakorta gondolkodóba ejtik az embert.

— Nos? Csak ennyi?

— Dehogy ennyi! Az ilyesmi mindig ott kezdődik, a hol a hős egy szép napon egyszer csak elmegy haza. Tele van ideális eszmékkel, rajongással, nagyravágyással és világot romboló súlyos, tüzes hevülettel, hogy majdnem szétpattan tőle a szive. Otthon aztán az idilli falucskában, a hol házőrző kutyusok kellemes ugatása, fehértollu libácskák szelid gágogása és a hagyományos fali óra „egyhangu ketyegése“ élénkitik csupán a millió fűzlanton elgajdolt falusi drága csendet, brrr . . . Azrael és Luczifer segíts! Faust megtalálja Margaréthát és megigézve pottyan le egéből egy kedves falusi leányka gömbölyü, meleg karjai közé, amen! Tudok eseteket . . .

— Meglehet, — felelte mosolyogva Lőrincz, — de nem mindig.

— Nono!

— Például én is?

— Mondtam valamit?

— Félig.

— Ah! játék ez . . . Sohase mondok el valamit félig. Nyiltság édes Lőrincz, nyiltság!

— Ki vele.

— Tilos.

— Dehogy tilos. Őszinte vagy.

— Kiperzselném nyelvemet, ha másképpen találna forogni, mint a hogy huszonhét esztendő óta forog. Igazad van egyébiránt, büszke vagyok arra, hogy eddig még soha semmit se hallgattam el.

S az ifju felült kedélyesen a divány párnájára, onnan beszélt.

— Halló, nagy ur! Mondjak ujságot egy párt?

— Kiről?

— Például Steinitz Arankáról . . .

Lőrincz megvetéssel intett.

— Nem kell erről a személyről semmi.

— Hojjé, nagy ur, mire való ez a fejedelmi harag? Tekintsd modellnek ezt a bájos kis ördögöt, a kiről egyszer mintázni fogsz. Érdekes dáma nagyon. S aztán ki tudja lelkem, hátha még reá szorulsz? Nem lehetetlen, hogy neki osztják darabodból az ártatlan „Didit", a melyet Budapesten bizonyára senki sem fog jobban eljátszani, mint ő. Kérlek, ne nézz ilyen zordon boruval reám: Arankát szerződtették.

— Ostobaság!

— Meglehet; a fekete báró karjai hosszuk, befolyása illusztris . . . Az igazgató szegény hindosztáni mit tegyen, ha *a gazda parancsol?* A szinház különben csak nyerhet: Steinitz Aranka csupa eleven temperamentum, ruganyos, hajlékony aczélból való. Szinészvér, jeles komédiázó tehetség, meglásd, hogy ő fogja játszani „Didit."

— Megmutatom neki . . .

— Mit?

Lőrincz kedvetlenül fordult az ablakhoz. Ez a kérdés talált: mit is mutat meg? Semmit se mutat meg.

— Semmit, mormogta maga elé.

— Persze, hogy semmit. Most különben nem is erről akartam beszélni, hanem magamról. Azt hiszed, hogy én, ki megszámlálhatatlan furfanghoz folyamodtam már eddig is, csakhogy ne kelljen haza mennem, valami sokáig haboznék, ha olyan kényszerhelyzetbe sodornának, hogy egy puha falusi tündér karjaiba kellene dőlnöm? Nem én! Óh, én rajongok a nagyvárosért, imádom a fényt, a ragyogást, az élet elevenségét, az örökös lármát, a változatosságot, a tömeget, az utczát, mindent, de . . . Kimondjam?

Lőrincz föltette kalapját, s szivarra gyujtott.

— Hallom.

— Szamárnak tartok, édesem, minden embert, ki szines buborékjai után való sorvasztó keringése közben megfeledkezik a világ ingerlő mézéről: a nőről. Az ám! Magamat *is* . . .

— Czélzás?

— Kérek egy szivart! „Első szerelmem Tiore . . iore . . . linde volt!“ énekelte gúnyos pathosszal Simi, s szintén kalapja után nyult. Menjünk a korzóra. Tarka virágocskák nyiladozása szivemnek mindig szép látvány vala; kedvem halálát végre is — nagy ur — sohasem kivánta tőlem a haza. „Herr Gott, óh sei mit mir!“

Lőrincz bezárta az ajtót.

— Hallottál valamit?

— A komédiádról?

— Nem; rólam

— Sokat, — felelte fittyet hányva ujjaival a vendég, s olyan könyedén repült lefelé a lépcsőkön, mint egy lepke.

— Például mit?

— Van egy szép rokonod, drága Faustom, a kit Annának hivnak, — felelte az ifju

— Ne tánczolj ide-oda Simkó, hanem felelj egyenesen: halottál valamit rólam, vagy nem?

— Annáról beszélek.

— Ej!...

— Ez nekem elég, ez elég, ez elég! Suttyomban hozzádúdolta a re,raint is: „Végy irgalmadba ég!“

Leértek a korzóra. Lőrincz nagyott lélegzett A főváros levegőjének izgató hatását rég érezte ily erős mértékben, mint most Más az, mint odahaza a „Mária-családi“ erdő tiszta, illatos levegője; erősebb, nehezebb, bujább, egészségtelenebb, de villanyozó a gázlángok libbenő csillogásában és megvesztegetőbb.

Simi karjába fűzte karját és vitte.

— Menjünk! Ne vond meg kegyeidet tőlem, nagy ur, a miért látszólag sok mindenféle bogarat terelek össze ugyanegy kalap alá, de lássad — hogy is mondjam csak? — *kár* volna érted....

— Azt hiszed?

— Esküszöm! Fényes Full-Gry vár; sajnálatos tévedés volna, ha egy kis hamar lehámló falusi poézis kedvéért becsapnád szárnyaid előtt a végtelenség útját.

— Tréfa... mormogta Lőrincz. A manó tudja, mikor beszél őszintén ez az ember, mikor nem.

— Nem egészen. A szinháznál csak jót hallottam rólad. A tragika el van ragadtatva, a hős máris óriási győzelmet jósol, pedig még egy szót sem tud a mondanivalóiból; a fitos szende imád, s azt reméli, hogy — fotografiád után itélve — csinos levente gyanánt fogsz oda omlani lábai elé.

— Szép. Hát még?

— Remélem nem kicsinyled a hangulatot?

— Nem, nem . . . Annyira meg vagyok elégedve, hogy nagy kedvem volna visszalopni a darabot és elmenni Kikindára . . .

Lőrincz fanyarul rázta a fejét. Társának gondtalan fecsegése e pillanatban nem azt a hatást idézte elő, mint a mire szánva volt Lőrincz akaratlanul haza gondolt, s valahogy nagyon nyomorult, nagyon hamis, nagyon hitvány szinben látott mindent öt perczig . . . Tizig . . . Simi észrevette a kellemetlen hatást. Másra fordította tehát ügyes bakugrással a beszédet, s az ismerősöket csalánozgatta tréfás malicziával. Elmondta azt is, hogy a társaságban érthető várakozással néznek a premiere elé; sok persze már most is a gúnyolódó és egy külön raçe az emelkedő emberek árnyékában, a „pimaszok kara". Ez specziális társaság; minden lefuccsolt zseni, nem méltányolt fényes tehetség a „Pimaszok karά"-ba iratkozik be s innen döngeti ököllel az ég kapuit havonként egyszer.

— Ne hallgas ezekre Lőrincz. Mentől magasabb a fa, annál jobban fújja a szél.

— És mentől lassabban jársz, annál tovább érsz,

— felelte fél hangon, durva, fellvillanó gúnnyal a férfi.

Beléptek a kávéházba.

VII.

Volt egyszer egy hatalmas, nagyerejű és nagytekintélyű király, a kinek mindene megvolt, amit az emberi agyvelő szépet, kivánatost és gyönyörűségest csak alkotni képes. Udvara csillogott, ragyogott a keletről hozott pompaság káprázatos gazdagságában; mesés értékű kincsek garmadája állt rendelkezésére, hogy megédesítve életét és elfeledtesse vele hazája ködös síkságait: a britt tenger nedves párázatában úszó normandiai földet. Főurak, nemes társaság, előkelő, szépszemű hölgyek, virultak palotája termeiben, a melyekhez foghatókat akkoriban még az arab kalifák tündérmeséibe illő palotái se láttak soha.

Gazdagság, hatalom, szépség és szolgai engedelmesség kinálkozott a királynak, de mint hiába. Nagy-Británia levente királya: *Kannt*, a „bölcs“ elégedetlen, roszkedvü maradt, nem volt boldog. Az urak fejüket törték az okok után, szépséges normandiai asszonyok indiszkrét titkokra nyújtogatták ki találékonyságuk érzékeny csápjait, eredmény nélkül. A király nem szeretett senkit. Elégedett, szerencsés és boldog volt a hatalmas palotában minden ember; nem érezte az élet fekete árnyékát senki, csak . . .

A király.

Egyszer aztán akadt egy bátor öreg nemes, a ki elébe járult és így szólt hozzá:

— Látjuk, hogy szomorú vagy, Sir, de nem tudjuk okát. Tiszteld meg bennünk a hű ragaszkodást, a melyel irántad vagyunk és mondd meg, hogymi bánt?

A király fejét ingatta gondolkozva. Ránézett átható, szürke szemeivel az előtte álló nemesre, s szólt:

— Jól van, jöjjetek és lássátok mind.

Azzal előre ment. Arcza hideg volt, mint a kő, — sohase tudta kitüzesíteni ezt az arczot senki, — szeme nyugodt és büszke, mint a sasé. Az urak kiváncsian lépkedtek utánna.

A király lement a palotából a kertbe, onnan a tengerpartra; kisérete csodálkozva nézett össze. Mit akar a bölcs fejedelem ezen a sivár, homokos parton, a mely fölött éhes hajszák csapódták fülsértő sikoltássa a vizbe?

Kannt intett, hogy maradjanak hátra. Ő maga előre ment, s lenn a parton egy kőre leült. Balkezére támasztott fejjel hordozta végig tekintetét a tenger sikján, mig jobbja egy vesszőt szorongatott. Közönséges, barna vesszőt egy fűzfáról. Nemsokára aztán véget ért az apály. A tenger nőni kezdett, vize mindegyre feljebbb és feljebb dagadt a partra: a király kénytelen volt elhagyni helyét. Erre megcsapta a vesszővel a vizet.

— Állj meg; parancsolom!

A viz csak terjedt, csak terjedt . . . Kannt az urakhoz fordult, s megvetéssel, nyugodtan, hidegen, mint egy bölcs, ezt mondta nekik:

— Látjátok, imhol, *ennyit* ér a hatalom és a királyi erő. Annyi erőm sincs, hogy ezt a hitvány vizet megállíthatnám terjedésében, s ti hatalmasnak neveztek engem?

. . . . Lőrincz a maga eszméinek birodalmában hatalmasnak és erősnek érezte magát. Merész határozottsággal indult czélja felé, s lehetetlenek tartotta — a dagály terjedő vizét, a melyet egy király se állithat meg. Szinnel. képpel és frisességgel gazdagon megáldott lelkének minden tüzét beleöntötte abba a munkába, a melytől szeretettel melengetett czéljának teljesítését várta. Képtelenség a bukás, hacsak a közönség, a tömeg . . . .

Valaki azt mondotta neki, hogy a tömeget, ezt az örökké forrongó, szeszélyes, érzékeny gyermekes és kegyetlen, egyik szélsőségből minden átment és érthető ok nélkül a másikba átcsapó zavaros tengert, nem lehet kiismerni soha

Ezt nem hitte el.

Vagy jó valami, vagy rosz. Ez a fogalom abszolút, magában álló, önmagát magyarázó. Közép út nincs. A magában véve jó nem lehet jobb. A jobb hóhérja a jónak és azt jelenti, hogy az imént még jónak itélt jó a *jobb* feltünésével nem jó, — tehát rossz. Ha rosz az a mű, a melyet teremtett, ám jól van, itéljenek fölötte — ez mindenkit egyformán megillető jog, s igy a „tenger"-é is, — de ha jó, akkor a félel mesnek és érthetetlennek hiresztelt tömegnek sincsen reá joga, hogy elperelje tőle azt az értéket, a melyet egy igazságos mérlegnek okvetlen föl kell tüntetnie.

— Nagy tévedés ez, kedves Lőrincz, — dunyogta elkomolyodva Simon.

— Majd meglátjuk.

— Nem ismered az embereket . . .

— Frázis!

Az ifju fejét rázta és a kávéház közönségére mutatott. Ember fejek az asztalok mellett: ez a tömeg, a nagy, a folyton mozgó.

— Azt hiszed, hogy ezek az emberek itt mindig *ilyenek*, mint most? Nem, nem, nem! . . . Próféta légy és jelentsd ki nekik, hogy próféta vagy, magasabb egy fejjel, mint ők, majd észreveszed, hogy milyen hamar megkurtítanak egy fejjel.

Lőrincz izgatott hangon felelt

— Szemökre néznék!

— Kannt királyt elkergette a tenger, — felelte hidegen Simon. Hanem hát ha úgy tetszik, nekem kellemesebb, ne beszéljünk erről többet.

— Hazamegyek.

— Jól van.

Nehány pillanat mulva ismét a korzón voltak. Tizenegy óra felé járt az idő, s szokatlan hűvös, majdnem őszies levegő áradt. A sétányokon sok ember mozgott: férfiak, gyermekek, nők, fiatal asszonykák a kik csak ilyenkor lopódznak ki ide titokban, nappal Marienbadban vannak, öreg asszonyságok. a durczásabb (szegényebb) raçe-ból, a kiknek arczára vagyon irva a rettenetes epitheton caracteristikon: *ecce, anyós* . . . . Komor fenséggel vonszolják maguk után a sleppet, s nyilván valamely kellemes családi

meglepést terveznek a „nyomorult“ számára, ki drága leánykájuknak férje, s kimondhatatlanul marha ember. Simon egy kis járkálást inditványozott éjfélig, Lőrincz azonban nem fogadta el. Haza megy, lefekszik, nem izlik többet a korzó.

Korda Simon rábiczentett a fejével: helyes. Az álom áldott; a legelső jók közülvaló, a melylyel Isten igazán megajándékozta izgága emberi férgeit ide alant: az embereket.

— Elkisérlek.

— Köszönöm Simon, aludj nálam.

— Ma lehetetlen. haza kell menem. Ha azonban még télen is itt maradsz, sokszor lehetünk együtt.

— Hová mennék?

— Nem tudom; talán falura, haza. Kérlek ne nézz ilyen caesári szemmel reám . . . Nyugodj bele abba, hogy a holnapi napot még a delphi-i orákulum papnője is csak akkor látta előre, ha akkorát hazudott szent ájulásában a jámbor görögöknek, hogy maga is elvihogta a dolgot. Egyebet mondok! Az erényes szende megakar veled ismerkedni.

Lőrincz vállat vont.

— Fölösleges.

— Nem egészen; a dicsőség utján jó megbecsülni nem csak a szárnyakat, hanem a sammerlit is. A szende igen nagy kegynek örvend. A közönség szereti, a kaszinó tapsolja, satöbbi, ez pedig neked mind igen komoly dolog.

— Nem kell nekem.

— Politikából, nagy úr. . . Opportunitás . .

— Ilyen kérdésben nincs se opportunitás, se politika. Vagy akczeptálják azt, a mit alkottam, önmagáért, vagy nem, s ebben az esetben fölöslegesnek tartok minden protekcziót.

— Ez más, ez más... mormogta némi boszankodással, de jókora fokú sajnálkozással is az ifju; ha ilyen biztosan belelátsz a holnap titokzatos párázatába, a melybe állítólag csak Istennek adatott eddig belátnia, akkor nekem nem lehet megjegyzésem. Jó sikert kivánok, édes Lőrincz, nem látok olyan jós szemmel, mint te, bizalmat érezni azonban még nem jelent oktalanságot, bizzunk tehát a jóban. Ha esetleg azonban valami előre nem sejthető kellemetlenség találna érezni, ne feledd, hogy bölcs Kannt király volt és mégis legyőzte a — tenger.

*

Egy este Rómeó és Julia szerelmének fönséges balladáját hallgatta a nemzeti szinház közönsége. A terem csupa szines szivárvány és kellemes zsongás. A páholyból ingerlő illat áradt a parter ama szintén fölöttéb vegyes összetételű közönsége felé, melynek minden szinházi estén más-más alkotó elemekből verődik össze a természetrajza; általánosabb jellemvonása azonban — különösen ha hidegebb fényü grófi koronák vannak jelen az erkélyen, vagy a páholyokban — rendesen az, hogy a nyilvánosság előtt tüntetően republikánus. A páholyközönség egy része bölcsős arisztokráczia, másrésze stréber arisztokráczia (uj genre!), harmadik része plutokraczia, negyedik

része *valami* e három között, s valahogy úgy összerakva a nyulékony lelkiismeret és a könnyü szerrel lerombolható erkölcsök töredékeiből, hogy alkalomszerüleg mindaháromnak szolgálatában állhasson, végszükség esetén még a republikánus parternek is.

Könnyű chautylli csipkék, merészen kivágott princzesse-ruhák, meleg asszonyi vállak, csillogó ékszerek, fiatal leányi arczok tele kiváncsisággal és goldcrémes delnők sóvár kék gyürüs szemekkel, a tudásnak és a tapasztalatnak bőséges birtokában. Régi ismerőseink a korzókról és a hangversenyekről. A kép többnyire ugyanaz, a mozaik koczkái szintén, csak az elhelyezkedés változik naponként, s a vonások friseségéből kopik el minden huszonnégyórában annyi, a mennyi a rákövetkező huszonnégyórának biztosítja tovább való folytatását a temető kertek csendes tájékai felé.

Hallgatjuk mindnyájan a szerelem legédesebb szavu gerjedezését, de azért ráérünk természetesen arra is, hogy egymást nézzük. Péter Pált vizsgálja félszemmel, Pál viszont a Péter szemeiben ügyeli az emberi szenvedély e lángoló apotheozisának hatását, a mely öröktől fogva való, mint az életnek semmiből kipattanó régi, nagy problemája és a melyet semmiféle olyan hatalom nem ölhet meg, a melynek mérges csirája a földnek erjesztő párázatában bontja ki zöldjét. Egyszerre persze nem megy a dolog, lassanként azonban Péter is Pál is nyugtalan meghökkenéssel veszik észre, hogy jócskán közönyös füllel hallgatják Romeó áradozását, s nem sok hatással van reájuk

Julia megdicsőülése a leányszerelem tündöklő menyországában, a melyről az a sejtelmes hiedelem éltette eddig a jámbor lelkeket, hogy csak az ilyen mindent átfogó szenvedély azaz egyetlen igaz sugár, a mely valóban emberhez méltó.

Előadás után ott hagyjuk a theatrumot és megyünk.

Künn esik az eső.

A vizben uszó aszfalt csillámló játékkal veri vissza a gázlángok fényét. Kocsik jönnek-mennek; udvarias bocsánatkéréssel jó szagu gavallérok taszigálják egymást, s egy-egy szisszenő jaj hangzik a tolongásban, ott valakinek a lábára léptek. Abban a pillanatban, a mint Lőrincz bekanyarodott utczája felé, hozzáért valahogy egy esernyő alatt himbálódzó hölgyhöz, s a következő perczben neki is kijutott a méltatlankodó, bosszus megjegyzés:

— Ügyetlen!

Igaz. Lőrincz nem kért bocsánatot. Szembe nézte a haragos szemü asszonyságot, ki éppen a *mai* előadás után tisztelte meg ezzel a jelzővel, s szórakozottan, lassan, magába veszve haladt tovább.

Ezt gondolta:

„Ügyetlenek vagyunk bizony a fiatalság naiv bizodalmában, asszonyom, s komédiások is, mert nem tudjuk eltitkolni, hogy Romeó szerelmét többé nem értjük, nem hisszük, és nem érezzük. De nem vagyunk még annyira szabadelvüek sem, hogy természeteseknek találjuk azokat a szemtelen gyanusitásokat, a melyek szinházban, korzón, társaságban mosolygó ajkakról repülnek szerteszét a levegőbe, s romokba

akarják dönteni bennük a Julia szerelmében való boldog hitet . . .“

Lőrincz ábrándos troubadour . . .

A lelki operettekhez és izgalmakhoz szokott jó társaság legfölebb résztvevő sajnálkozással veszi tudomásul a Juliában bizó ábrándos troubadour felsülését, s kimondja rögtön, hogy a fiatalság — óh! szegény — olyan megdöbbentően ügyetlen a valóság biztos megítélésében, mint egy gyámoltalan gyermek. Azt hiszi még ma is, hogy az az ujongó lelkesedéssel üdvözölt „égi“ sugár, a melyet teljes érintetlenségében ajánl föl annak kit szeretni vél ugyanolyan lessz ott is, mint nála. Hogy ugyanaz a kedves őszinteség és ugyanaz a mély tisztelet fogan meg Juliája lelkében is, mint az övében, pedig azt mondják, (*azt mondjuk . . .*) hogy a magasan differenciálódott társadalom szellemes világában ma már nem egészen így áll a dolog. Azt mondják, hogy hasznos tanácsok foglalták el a paradicsombeli őszinteség helyét, s nagyon megüti magát az, ki a ravasz számításnak és okos tőrvetésnek e sima parkettjén el talál csúszni. Nem kell tehát hinni az ideálban, hanem ahoz kell ragaszkodni, a mi megtappintható lévén: reális értéke kétségtelen. Öblös hangon hirdeti a szellem, modern komédiása: hogy a világegyetem roppant forradalma régen és úgy összezavarta már a tisztaságot a piszokkal, hogy azt emberben kettéválasztani többé nem lehet soha. A rosz és a jó, a becsület és a becstelenség, a gloria és a rothadás miazmái ugyanegy testben lakoznak békén, s egyik sem ül ki ismertető jel gyanánt a női

arczra, hogy mindenki lássa. Ott csak finom, puha és kerek vonalak olvadnak bájos harmóniába össze, a szemekből csak az öntudatos élet vágyakozó fénye tündöklik elé, s a szavak viszhangra unszoló dallamos zenéjében csak a társat kereső asszony őstermészete nyilatkozik meg.

A vendéglő tágas ebédlőjében, a hová a parter egy része vacsorázni tódul, egykedvüen, unalmas ábrázattal nézi egymást a publikum és se arra nem reflektál, a mi a szinházban ostromolta lelke becsületesebb felét, se arra a mit itten a vendéglő közönségének rettenetesen vegyes soraiban lát. Nem is becsüli egymást senki. Nem érdemes. Se künn, se benn: künn a korzón éppen nem. Ott gombák teremnek ezrével, százezrével a finom porban, megfogdosott szárnyú pillangók vánszorognak fáradt libbenéssel a gombák fölött, a melyek rászállnak az ajakra s bekerülnek a lehelettel a tüdő véredényei közé: itt a méreg . . . Régen megfejtett problemák ringatják magukat emberi alakban a járdán, s tartanak pihenőt az öreg Redout előtt levő kioszkban, e főgyülekező helyén a parterek vegyes tehetségü komédiásainak. Mamák és papák, a „minta“ fajból, katonatisztek, előkelő és nem előkelő urak, hölgyek, leányok, proletárok, szitakötők, szarvasbogarak, illatos, karcsú lepkék, szines, formás, hajlékony testtell, finom, disztiuqvált csápokkal, ismerjük őket, Lőrincz, ismerjük őket . . .

— Ah, Rómeó . . . sóhajtja egy fehérbőrű, nyulánk szőke asszony.

— Pinczér! Marhapecsenyét, sok krumplival — ordítja férje.

Ez a parter. A „tenger", a melyről Korda Simon mondott beszédet, ez a jó kedvü bölcs, ki csörgő sipkát visel fején. Így legkönnyebb kijátszani a kutyák éberségét, s verembe lehet csalni a zsákmány után ódalgó farkasokat . . .

Lőrincznek *ebben* a társaságban jutott eszébe, hogy ha Steinitz Aranka több művészettel komédiázott volna vele, akkor megmaradt volna hite a jóban.

Ügyetlen komédiások azonban olykor a Luliák is. Pedig Lőrinczczel, ki hasonlatos volt a középkorhoz abban, hogy a nagy hangon hirdetett modern aszszonypszichologiában nem akart hinni, végtelenül könnyű lett volna a játék, mert hősnőt és nem *kompanistát* keresett fiatalsága első regényéhez. Egy asszonyt, ki emelt homlokkal, kevélyen és diadalmasan hordozza mindazt a fényt és csodálatot, amelylyel elárasztja és ue ismerjen semmit abból a közös felfogásból, a mely a jól nevelt társaság ajakáról letiltotta már-már mindenfelé a leány ideál dicséretél.

Erről az ideálról azonban röptében bebizonyult, hogy nem hősnő akar lenni, hanem csak kompanista, aki észreveszi ugyan a feléje nyujtott tömjént, de nem azt látja meg benne, a mit a „tekintetes asszony fia", hanem azt, amit a művelt társaság keres egymásban és rendszerint meg is talál.

Lőrincz levelet kapott Steinitz Arankától, a melyben arra kéri, hogy holnap látogassa meg. „Körút 30. I. emelet, 10 " *Beteg* . . .

Elmenjen? Egy asszonyhoz, a ki beteg . . .

Megragadta agyát a sejtelmek nagy légiója, egy egész raj a szerencsétlenség előpóstáiból: maradj, maradj . . . Mások elmehetnek, te nem. Más ember, művelt ember, modern ember semmit sem lát az egészben, csak egy csepp pikantériát. Te pocsolyába esel szegény trobadour, s akkor véged. Vivódni fogsz a rosszal a jóért, s legyőz az asszony. Megindul majd egy veszélyes játék, s kétségbeesve fogod érezni, mint zúzza össze legféltetteb ideáljaidat ez az őrjöngős; össze fog dűlni fejed fölött a tiszta ábrándok sugaras háza, s te tudni fogod, mert látod, — ott lesz a szemed előtt, — hogy nemsokára belerohansz abba az ingoványba, a honnan nincsen kifelé lábnyom, mert ebből a mocsárból még soha senki se tért vissza úgy, hogy megőrizhette volna a morális életre való jogát, — de nem fogsz menekülni, nem tiltakozol, nem fogod viszalökni magadtól az asszonyi kisértés édességét, — hanem komédiázol te is, mint a többiek mind, kik nem a teremtés műhelyében, hanem az emberi társadalom komédiás házában alakulnak át öntudatlan jóságukból, öntudatos rosszá. Valamennyit ugyanaz a végzetes erő taszítja előre az erkölcsi halál e boldogtalan útján, mint a mely a sziklacsúcson ülő embert hívogatja lefelé a százöles mélység fenekére, a bizonyos sírba. Ugyanaz a vágy és ugyanaz a fájdalmas ösztön . . .

Elmenjen?

Végre is ügyes komédiásé a siker, az élet öröme és édessége, nem pedig azé, kit megvádol szíve

azért, mert hazudni fog és megakarja bosszulni a multat.

Ha Julia közönséges volt, miért ne fenyíthetné meg? Nem történnék semmi különös dolog; egy haszontalan asszonnyal több, egy jó emberrel kevesebb. Ennyi az egész. Legföllebb az történik majd, hogy komédiázás közben teljes józanság fog megsemmisíteni minden színes káprázatot, s egy pillanat alatt, a villám megdöbbentő erejével pattan szemei elé a való. Ez a delejes látás az élet igazi alakjára lesz egyuttal a fiatalság bájos tudatlanságának halálala is. Elvész az ifjuságnak méze; fanyar íz marad nyomában és egy kis önvád. Az erkölcsi reakczió első megszokott következménye: a becsületesség jajgató siránkozása a fehér ideálok temetkező helyén, a szívben, s a lelkiismeret szava a haldokló tisztaság védelmében. Ez fog majd megmaradni a jövendőre, egyébb semmi. Azon a rózsabokron, a melyen ma még neki nyílnak a virágok, holnap már egyetlenegy virág se lesz az övé. Letörheted majd Lőrincz ennek a rózsabokornak a legvastagabbik ágát és elviheted magaddal a vándorlásra: jó lesz neked ez a megbántott rózsa ág koldusbotnak. Sok ilyen botra támaszkodó koldus jár itt mosolyogva a kioszk parterének nappali világosságában, válassz közülök mintának egyet.

Azután vedd elé a jegyzőkönyvedet és ird bele jó vastag betükkel például ezt:

. . . Óh Rómeo! Te büszke és nemes lovagja a leányszerelem nagy költészetének, hogy *mi* már nem értünk többé azon a csodás nyelven, a melyen te

szólasz hozzánk! Hazudunk bután és komédiázunk: elhiszik így is. Csalunk és megcsalódunk, a jól konzervált társadalom pedig hangos nevetéssel bünteti meg közülünk azt az ügyetlen barmot, ki elárulja, hogy a modern szerelem számító koczkajátékában vakot vetett, s a játszmát vagy elvesztette, vagy nem ő fejezte be, hanem egy ügyes kibicz, a kit ezért az ügyességért aztán ha lehet a rákospalotai erdőben lövünk főbe Kerget fényes mandarinok. kaczér najádok, urak, hölgyek és bolondok a czivilizáczió és a példa. Rohannak behúnyt szemmel. Senki sem akarja kinevettetni magát; mosolyog, ha vérzik a melle, s eltitkolja lényét, ha visszaretten attól az otromba úttól, melyet a páholyok és a parter közönsége legnagyobb részben igazi virtuóz bukfenczek kiséretében fut meg. Kellemesnek tartják ezt a campagnet. Izgalmas étvágycsináló, divatos, s a mi fő, a rajta folyó játékban végre is csak a férfi önérzete és a nő hirneve megy tönkre, egyébb semmi. Az ilyen „apró értékek“ könnyen reparálhatók. Nem hal bele senki. Itt a magasan lobogó zászló: szabadelvűség a családban és a házasságban! Alá kell állni, s horribilis bohóczнak látszol Rómeó abban a perczben, Verona elpusztult, régi szalámi csináló város, ki hisz ma már dajkamesében; Juliában, a fehérben, a szépségesben?

Lőrincz nem vette elé a jegyzőkönyvét és nem irt bele semmit.

VIII.

Simi meglátogatta másnap, ennek a csörgősipkás bölcsnek azonban nem mondta meg, hogy hová készül. Elment egyedül.

Körút 30. I. emelet 10. Húsz percznyi lassú séta után odaérkezett, fölment a lépcsőkön, s megnyomta a villanyos gombot. Kis, fitos szobaleány rebbent ki az ajtón. Lőrincz félrehúzta az ajakát: szép... Van már szobaleány is, látom, emelkedünk, emelkedünk... A templom utczai egyszerü két szobás lakásban csak egy öreg bejáró asszonyig tudtuk vinni, a kinek havonként öt forintot fizettünk. Hajhó! a művészet, a szellem, a kincsek kincse, szerez hamar kényelmes lakást és szerez szobalányt is, csak tudni kell a módját.

— Kit tetszik keresni?

— Kit? kérdezte kiváncsian a szobaleány.

— Menjen és mondja meg urnőjének, hogy „egy ur“ várakozik reá.

Lőrincz előre ment, s a legközelebbi ajtón egy pompásan bútorozott ötszögű terembe lépett. A szobalány elfintoritotta orrát, s eltünt a tulsó ajtón. Lőrincz egyedül maradt Körülfutotta gyors szemmel a termet,

de senkit sem látott. Az ablak függönyök leeresztve. a faragott mozaik asztalon egy szám „*Magyar Géniusz*“ és a „*Truth*“ legujabb száma (ezt bizonyosan a fekete Herkules olvassa, a báró) s egy gyönyörü selyem diványpárna a szőnyegen, igazi mesterműve a női kéz utolérhetlen finomságának, azután egy legyező, egy eltört teknőcz kagyló fejék, egy gombolyag arany czérna. Valaki volt itt. Talán a beteg.

S Lőrincz mosolygott fanyar gúnynyal erre a jelzőre.

A beteg .. Egy beteg akinek vagy semmi baja sincs, vagy affektál, vagy únja magát és szórakozni akar „egy ur-ral, a ki nagy tisztelettel közeledett hozzá régebben anélkül, hogy közelebbről ismerte volna. Ebben az illatos, puha fészekben legalább minden arra vall, hogy itt nem beteg senki. A fény és a kaczér csillogás, a bútorok, — jó izlése volt a bárónak, szép bútordarabok vannak a teremben, az bizonyos, a piros függő, török — lámpa, a virágok, a kellemes illat és amott egy leeresztett nehéz kék bársony függöny. Nagy dolog, Jézusom, a művészet, hogy megbecsülik az emberek, hogy megbecsülik...

E pillanatban meglibbent a vastag kék függöny és belépett Steinitz Aranka, az úrnő.

Lőrincz állt, mozdulatlanul és várt. Kicsit meghajtotta a fejét. Az asszony valamivel halaványabb volt, mint régen, de csinos, nyulánk és leányos, mint mindig.

— Foglaljon helyet, uram, — mondotta komoly, szomorú hangon, majdnem ünnepélyesen, s leült egy hatalmas vörös bársony kerevetre, a melyen három

olyan bájos plllangó is jól elfért volna még, mint ő. Ott fölszedte lábait s nézte Lőrinczet ki hidegen, szegletesen ült egy karosszékben.

— Rég láttuk egymást, kezdte fürkésző tekintettel az asszony.

— Igen.

— Önnel nem történt semmi különös?

— Nem.

— Megkapta tegnap a levelemet?

— Igen.

— Tudja miért kértem, hogy láttogasson meg?

— Nem.

Az asszony türelmetlen mozdulattal lökte félre az imént helyére tett selyempárnát és karjára könyökölt. Haja lecsúszott válláról, arcza melegebb lett. Lehunyta nagy, nedves szemeit és mosolygott. Csupa finom, hajlékonyság és csupa tetszetős női kellem volt ez az asszony.

— Nem tudja, — lehellte maga elé. Jól van! Hallgasson meg. Egyelőre pedig igérje meg, hogy arra, a mi kettőnk között történt . . .

— Nem történt semmi, — vágott közbe Lőrincz, s megmozdult. Mit akar ez?

— Nem, semmi, semmi, — mondotta élénkülve az asszony, — nem is önt értem ezalatt a „kettőnk" alatt, hanem engem. Igérje meg tehát, hogy mindent elfelejtett.

— Igen.

— És nem is hozza elé?

— Nem.

— Köszönöm. Nem csalódtam önben.

— Én igen.

— Bennem?

— Nem is a báró urban . . .

— A báró!

S az asszony arczát vörös láng csapta meg hirtelen, tüzes és perzselő, mint a parázs. De csak egy perczig, két perczig . . . három perczig . . . Azután elmúlt megint az egész.

— Ön durva ember uram, — mondotta pár pillanat múlva, — de tudom, hogy van szive, s ez előttem az első. Kérem, hallgasson meg! Nekem barátom nincsen semmi látható bajom, de azért beteg vagyok. Találja ki bajomat és hálás leszek érte. Gyógyítson meg, ha tud, emberbaráti szánalomból, vagy a mint önnek tetszik, mert így, a hogy vagyok, nem élhetek tovább. Minden utálatosnak tetszik, a mire nézek és mindenkit gyűlölök, ki hozzám közelít és émelygős hizelgeseivel megrövidíti életemet. Higyje el, hogy néhány hónap óta nagyon elúntam élni, megundorodtam az emberektől, — asszony vagy férfi, mindegy, egyformák — s ellenállhatatlan vágyat érezek azután a tiszta levegő után, a melyben például ön is él, s a melynek frissességét én már régen-régen nem érzem többé. Istenem, ha megértené ennyiből, a mit mondani akarok . . . lássa, nem tudom megmagyarázni jobban. Találja ki, hogy mi a bajom és gyógyítson meg. Olvassa le arczomról nagy betegségemet és mentsen meg, ha lehet, mert segítség nélkül bizonyosan el fogok veszni. Tán kár is volna még

értem, huszonnégy éves vagyok . . . Gondolja, hogy kár volná értem?

— Azt gondolom, a mi önnek kellemesebb.

— Bók ez?

— Frázis

— Nem rosz, de beszéljünk komolyan. Fogadja köszönetemet, hogy meghívásomat nem utasította vissza, s most mondja meg egészen őszintén, hogy minek tart ön engem?

Lőrincz vállat vont, nyugodtan, lustán, egykedvüen.

— Nem találja, asszonyom, hogy ez a kérdés egy kissé elkésett?

— Azt hiszi?

— Hamarabb kellett volna . . .

— Meglehet . . . Szeretném azonban, ha úgy venné a dolgot, mintha ma látna először. Próbálja meg, talán sikerül

— Nagyon könnyen.

— Ah! Ez őszintén van mondva. Nem tesz semmit. Kinevezem önt orvosomnak; mindenféle gorombaság elmondására fel van e perctől fogva hatalmazva és én kötelezem magamat, dogy orvosi tanácsait az utolsó betüig híven követni fogom.

Lőrincz azon gondolkozott, hogy itt hagyja-e vajjon ezt az asszonyt, vagy ne? Minden kedve elment ettől a komédiától; nem akar mulatni többet.

A hölgy belelátott a szivébe, — felállt a nagy diványra és nézte.

— Ne szaladjon kérem; ráér később. Az orvos ne hagyja el mindjárt a beteget, hanem konzultáljon

vele egy kicsit a bajról, ráér a meneküléssel akkor is, ha orvosi reputációját kell megmenteni. Előbb hallgassa meg a betegség történetét, el fogom mondani néhány szóban az egészet, azt hiszem érdekelni fogja. Kezdhetem?

— Tessék.

— Nagyon kedves... mormogta elgondolkozva az asszony, — tessék... Ez azt jelenti, hogy hallgatlak, mert beszélsz. Fogadja hálámat ennyiért is; ha valaha nekem való szerepet ir, eljátszom szépen, nagyon szépen... Steinitz Arankának hivnak. Születtem valahol; hogy hol az mellékes s háttérben levő alakok úgyszintén szüleim is, a kik közül csak anyámat ismertem Steinitz Zsófiának hivták. Atyámat nem igen emlegettük... Keresztlevelem nem volt, tiz éves koromig otthon voltam és mezítláb jártam az apáczákhoz. Tiz éves koromban meghalt az anyám. Ettől fogva egy sárga házban neveltek és sokat vertek, mert gonosz voltam. Aztán kiadtak egy fényes házba, gyermekek mellé, a kikkel játszani kellett. Én tisztítottam különben a czipőiket is. Azután megnőttem és haszontalan, tetszeni vágyó, rosz leány lettem; makacs, durczás, bosszúálló. Azután úgy volt, hogy férjhez mentem egy emberhez, ki negyven évvel volt öregebb, mint én és sokat kinzott. Ez az ember azonban hála Istennek, meghalt, megszabadultam tőle, özvegy lettem. Fölcsaptam szinésznőnek. Három évig nyomorogtam a vidéken; sokat játszottam, minden második-harmadik este. Dicsértek, szidtak össze-vissza. Egyszer egy öreg ur látogatott meg nyomoruságos odumban —

hónapos szobában laktam, havi nyolcz forintért — és azt mondotta, hogy igyekezzék feljönni Budapestre. „Asszonyom nö kitünő tehetség, ha megengedi beszélni fogok érdekében, s az eredményről értesíteni fogom“. Megdobbant a szivem! Végre! Feljöhetek a fővárosba, s itt, ha a szerencse kedvez . . . sokra vihetem . . .

Lőrincz mozdulatlanul ült helyén és hallgatva nézte a hölgyet, ki félig lehunyt szemekke', csendesen beszélt, s csak gyengén kipirult arcza árulta el, hogy talán mégis csak a lélek hangja az, a mi a női ajkon szavakba fakad. E dallamos hang vissza hivta szemei elé a multat: a templom utczai egyszerü lakást és naiv tiszteletét egy szegény, elhagyatott teremtés iránt, a ki szükséget szenved. Milyen ostoba volt, milyen borzasztó gyermek! Igazi tudatlan„nép“ — egy, a sokból — a kit ámítani lehet.

Ezt felelte az asszonynak:

— Meglehet elégedve a szerencsével: sokra vitte.

— Doktor! S a hölgy elnevette magát; aztán egészen a divány szélére csúszott, onnan nézte. Gyöngéden hajló melle bevesen emelkedett a csipke alatt, s lebomlott nyakáról a vékony kendő, a mely alól meztelen bőre villant elé; a vállak hava, egy darab meleg fehérség, a melyből millió szikra árad. Vékony fehér ujjai remegve babráltak a divány párnáján. Kedves doktorom, ön kegyetlen ember. Bocsánat, de éppen úgy viseli magát, mintha sohasem szeretett volna.

— Szerettem?

— Azt hiszem

— Csodálatos, — felelte bámulva Lőrincz, roppant ingert érzett reá, hogy lehetőleg bárgyunak mutatkozzék, — va'óban zavarban vagyok . . .

— Emlékezzék vissza

— Lehet, lehet . . . de ne nehezteljen, asszonnyom elfelelejtettem.

— Tréfál?

— Mondtam, hogy szeretem?

— Nem mondta . . .

— Hát akkor honnan méltóztatott ezt olyan biztosra venni?

— Uram, ez nem szép . . . Lőrincz . . .

— Lőrincz, Lőrinsz . . . Megfoghatatlan! Nem állítom, hogy lángész vagyok, ki ért egy intésből is, de állítom, hogy magamat kivülről-belülről jól ismerem, s észreveszem azt is, ha egy-egy szokatlanabb természetü lelki karambol történik bennem. Azonban nem vettem észre csak annyit, hogy ön szeretetreméltó papagálynak tartott engem, a kinek szakadatlanul panaszkodott.

— A szükség . . .

— Helyesen, asszonyom! Kérem vegye figyelembe, hogy én nem igénylem az ön mentegetődzéseit. De ez, a mit elmondtam, tény. S tény nemkülönben az is, hogy ön maga kérte a báró védelmét, a ki ezt a védelmet nem is tagadta meg öntől. Kieszközölte szerződtetését is. Nagyon egyszerü történet ez, kopot is, hétköznapi is. Egyedül az bosszant, hogy ön okos volt, én nem. Lássa, azt igazán nem érdemel-

tem meg öntől, hogy hazugsággal vezetett félre. Miért nem mondta meg nyiltan, hogy menjek az útból? Azt hiszi, nem mentem volna?

— Ejh!

— Ne haragudjék, már elvégeztem.

— Maradjon!

— Dolgom van.

— Kérni akarom valamire: hallgasson meg.

Lőrincz megfordult és várt. Czudarnak, frivolnak találta ezt a beszélgetést — nem is beszélgetés ez, hanem üres feléselés, — de várt. Steinitz Aranka húsz percz óta egy *model* niveaujára sülyedt Megérdemli hogy figyelemmel tanulmányozza az ember, elég érgekes reá, de ezzel vége.

— Beszéljen asszonyom.

— Igérje meg, — folytatta mély lélegzettel a hölgy, s szintén fe állt, — hogy beleegyezik abba, a mire kérni fogom.

— Előre?

S valami erősen furcsát gondolt e pillanatban a férfi, de nem mondta ki. Lehet, hogy téved . . . Halgatta és nézte az asszonyt

— Igérje meg előre.

— Nem tehetem.

— Ha kérem, ha nagyon szépen kérem uram. Lőrincz fejét rázta.

— Nem!

— Eh! Ön igazán gonosz . . . . Azt sem tudja még, hogy mit akarok, — suttogta remegő ajakkal az asszony, s köny szivárgott a pilláira, két fényes köny-

csep, — azt akarom megigértetni önnel, hogy szeretni fog . . . .

Lőrincz kimeresztette a szemét.

— Tessék? Azt hiszem, hogy rosszul hallottam.

— Jól hallott. Undorodom ettől az embertől

— A bárótól?

— Attól . . .

Valami nagy-nagy gyönyör repült végig a Lőrincz szivén. Majdnem megrázkódott örömében . . . Előre hajolt a támlányon keresztül, úgy kérdezte:

— Gyülöli a bárót, Stein bárót?

— Utálom! Kiáltotta hevesen az asszony.

— Miért?

— Megaláz . . .

— Megalázza? Nem értem.

— Nem becsül, gúnyol, szekiroz.

— Igen, igen . . .

— A szégyen éget, ha látom. Mentesen meg tőle Lőrincz, hiszen ön azt mondta egyszer, hogy szivesen segíteni rajtam, ha tudna. Emlékezzék!

— Emlékszem; akkor ön még szegény volt.

— Most vagyok legszegényebb! El vagyok tiporva a porban, megvetetten . . . Nincs egyetlen percz, hogy eszembe ne jusson ez a nyomorult helyzet, a melyben vagyok és ez a rettenetes élet, a melynek szégyenét hurczolom napról-napra. Vergődés és kínszenvedés ez, nem élet . . . Segítsen rajtam, szeressen mentsen meg . . . Jöjjön el ma a páholyba, legyünk együtt, engedje, hogy kipanaszoljam magamat, szerencsétlen vagyok és nincsen senkim . . .

S a karcsú asszony zokogva omlott a divány mellé. Gyönyörű haja vállára csúszott, karjai a feje alatt. Szép volt, plasztikus, tökéletes. Lőrincz egy perczig nézte.

— Ne sirjon Ara, — mondotta leplezetlen örömmel, s szinte ragyogott arczán minden apró vonás, — tudom én úgyis, hogy ön akkor sir, a mikor akar.

A hölgy felsszíszent.

— Megsért . . .

— Nem sértem, — folytatta még elvenebb örömmel a férfi; ön igen is megsértett engem akkor, a midőn buta gyereknek tartott. az is voltam, esküszöm önnek, hogy igaza volt! Én nem sértem meg mert önt — asszonyom — nem lehet megsérteni. Téved, ha azt hiszi, hogy én hiszek ebben a közönséges szinpadi komédában, a melynek első, könyekbe fulladt felvonását szives volt nekem már most eljátszani. Nem, nem, nem! Tudom, hogy ön akar valamit velem, vagy általam — egyremegy — de semmiesetre se engem. Meglehet, hogy ez az én örömöm csúnya dolog, de nem birok uralkodni magamon; roppant gyönyört érzek, hogy megéreztem hangjában a komédiás hangját, arczában a komédiás álarczát, szemeiben a komédiás művészetét az igazi érzelem brilliáns elhazudásában, a melyben ön, asszonyom, kedves Ara, pár hónap alatt igazán sokra vitte! S ezzel azt hiszem végeztünk is. Ne méltóztassék számítani reám, nem fogok megjelenni az ön páholyában és nem fogom önt *megmenteni* sem. Ejha! Milyen zseniális szó ez, megérdemli, hogy sokáig emlékezetben tartsam.

Nos, kedves tündérünk, szép Steinitz Aranka, most már én kérdezem öntöl, hogy minek tart engem?

Az asszony felállt. Azután megfogódzott a szék karjában, s dühtől elfulladt hangon mutatott egész testében reszketve az ajtóra:

— Menjen!

— Óh, nagyon szivesen! Adja át kérem üdvözletemet a báró urnak Örülni fogok, ha mentől hamarabb látom. Isten önnel!

S Lőrincz becsapta maga után az ajtót. Diadalmasan, megelégedve sietett a lépcsőház felé. Adós volt, fizetett. Könnyü lett utána, mint a madár és boldog őszintén először, hónapok óta.

A lépcsőház alján Stein Feliczián báróval találkozott. Lustán, nehezen jött a nagy fekete báró, mint a ki legalább is két mázsát czipel izmos vállán. Mint minden roppant erejü ember, lomha volt ő is, mint egy bölény.

A mint megpillantotta Lőrinczet, nagy szemeket meresztett reá.

— Úgy tetszik, — mondotta kezét nyujtva, ugyanazon a jóindulatu, atyáskodó hangon, mint első találkozásuk alkalmával, — hogy ön kerül engem, monsieur Szt.-Gaáli, miért?

— Csalódik, báró ur, — felelte kellemetlenül érintve Lőrincz. (Az ördög hozta most ide ezt a fekete Herkulest . . .) — Megbocsát azonban . . .

— Ha elfut? — kérdezte hangosan nevetve a báró. Nem engedem barátom, jöjjön velem.

S befüzte karját a Lőrincz karjába

— Jöjjön, látogassuk meg Steinitz asszonyt.

— Onnan jövök

— Vizitelt?

— Igen.

— Nem tesz semmit! Örülök, hogy önt elfoghattam. Sok szépet hallottam róla, — folytatta mély basszusával a báró, s vitte magával Lőrinczet az emeletre, — s most éppen nagyon ínyemre van ön, legalább elfelejtem kicsit a bosszankodásomat. Borzasztó kannibálok ezek a parlamenti emberek! Képzelje, valami affélét pengetnek a clubban, hogy a „Lex Pappea Poppaea" mintájára be kellene hozni nálunk is a kényszerházasságot. Egyébb se kellene mondhatom! Tessék erről vigjátékot irni.

A báró becsengetett. Lőrincz nem tudta mit tegyen. Ha marad, egy csomó kellemetlenséget szerez magának, ha viszont mindenáron el akar menni, felkölti a báró gyanuját, s ebből megint csak viszás helyzet keletkezik.

Gondolkozásra nem volt idő. Az ajtó megnyilt, beléptek; üsse patvar az egész komédiát, kár volt idejönni . . .

Steinitz Aranka nem mutatkozott a kis szalónban.

— Várat magára, — mosolygott kedélyesen a báró — s a végén igaza van. Volt kérem egy néger imádottam, azt Kilitinek hivták. Lehet, hogy még most is mellettem volna, ha nem lett volna mindenki iránt olyan áldott szivü, mint egy tékozló apostol, ki két kézzel dobálja szét kincseit a — gorilláknak. Tudja kedvesem, egy igazi ocsmány gorilla volt

vetélytársam, egy buta pofájú, lapos orrú siuli négermajom, brrrr! . . s én ezzel a borzasztó majommal találkoztam szép, fényes fekete Kilitin arczán. Elképzelheti, hogy ez a rendez-vous nem volt valami kellemes gyönyör . . .

Lőrincz nyugtalanul feszengett helyén. Menni szeretett volna innen.

— Türelmetlenség barátom, türelmetlenség — dunnyogta magasra emelt szemöldökkel a báró, — vallja meg őszintén, miért türelmetlen?

Lőrincz kimondta egyenesen. Valamivel hidegebb hangon, mint az imént, vegye úgy a báró, a mint tetszik. Hibát követett el azzal, hogy idejött, levonja belőle a konzekvenciákat, ezen a helyen azonban többé nem maradhat.

— Azért, báró úr, mert nem állok barátságos terüleleten.

— Ah! Ez érdekes . . .

— Imént kissé ideges jelenet folyt itt le, azt hiszem, hogy Steinitz asszony még most is e jelenet hatása alatt áll.

— Nagyon érdekes! kiáltotta derült, szarkasztikus gúnynyal a nagy fekete báró, s előrehajolt székén. Min vesztek össze?

— Csodálatos dolgok . . .

— Szinpadi, vagy egyébb théma?

— Nem szinpadi.

— Parbleu, barátom! Beszéljen, beszéljen, beszéljen . . . Annyira tönkre tették becsületes hangulatomat azok a perfid emberek — quelle canaille! — a

clubban, hogy az efféle apró tréfa valóságos balzsam nekem. Tehát összevesztek a tündérkével? Brávó! Lássa ez kedves. Szeretem, ha az emberek összevesznek. Diskrét dolog? El lehet mondani?

Lőrincz bosszankodva nézte a bárót. Megállj, majd mindjárt nem ülsz te itt ilyen jókedvü arccal, ha neked eresztem a szakállas ágyut. S elhatározta, hogy egy csapással vet véget a komédiának, akár megsérti a bárót, akár nem.

— Ön felett vesztünk össze, báró ur, — felelte röviden.

— Mon-dieu, én felettem? Fogadják köszönetemet, ez hizelgő, ez szép.

— Steinitz asszony...

Lőrincz nem folytathatta tovább. Belépett a szalónba az asszony. Valamivel halaványabb volt, mint máskor, de daczos, kihivó, elszánt. Stein báró hangos hurrával üdvözölte. Gyönyörűen néz ki, szép tündérke, sokkal elragadóbb így szenvedő fehérségében, mintha kifeslik arczán a rózsa. A fekete toilette pedig határozottan jobban áll a sárga chamois-nál; mindig ezt viselje szép hölgy, ebben legbájosabb, legérdekesebb és legfestőibb.

Az asszony megvonta epésen az ajka szélét, s leült a divány szélére, másfél arasztnyira a bárótól. ki mosolyogva szórta a bókokat, egyiket a másik után, s ráfigyelt közben Lőrincz is.

— Folytasa, uram, folytassa! Bájos Aránk szereti a groteszk helyzeteket, mert hatásosak. Nemde asszonyom, ön szereti a hatásos helyzeteket? Természetesen,

igen. Hallom, hogy nézet eltérés volt önök között az én személyem miatt. Elégítsék ki kíváncsiságomat. Sziveskedjenek belátni, hogy tűkön ülök Talán ön, kedves Ara, segíthetne az irónak?

— Nincs mondani valóm.

S az asszony félre fordította fejét. Lőrinczre rá se nézett. A báró mosolygott, tréfálkozott.

—Sajnálnám uraim és hölgyeim — mondotta vígan, — ha miattam komoly konfliktus tört volna ki önök között.

Lőrincz e perczben hirtelen felállt. Odalépett a báróhoz, — megy.

— Ne siessen, — biztatta a báró. Hová siet?

— Szinházba megyek.

— Bah! Ez is szinház.

— Meglehet...

— Lássa, *ez* érdekesebb, s ön még adós nekem. Találja természetesnek, hogy érdekkel . . .

Steinitz Aranka hevesen vágott körbe.

— Kérem, ne tartóztasa St.-Gaáli urat...

— Ön is asszonyom? A helyzet bonyolódik. Miattam vesztek össze, s ön most el akar menni. Maradjon barátom, barátom! Egészséges embernek látszik, mirevaló ez a népies izgatottság?

— Megyek.

— Dehogy megy! Húsz perczet kérek önöktől mindössze, fél nyolczkor el kell utaznom Bécsbe Hozzanak kedvemért egy kis áldozatot. S a báró jóságosan mosolygott Lőrinczre. Ne tartson kannibálnak, uram, czivilizált államban élünk, a hol

nem szabad megdöbbeni semmiféle ugynevezett „váratlan“ fordulaton. Engem például nem lep meg többé semmi.

— Az szem, ha gyűlölik? — kérdezte ingerülten az asszony.

— Sokan gyűlölnek.

— Én is!...

— Ah, ez érdekes, ez igazán érdekes. Gyülöl, szép tündérem, miért? Talán már gondoskodott is róla, hogy levegőbe röpítendő trónomat mentől hamarabb elfoglalhassa az utód? A király haldoklik, nemes frankok, éljen a danfia! Nagyon érdekes... Miért gyülöl?

— Még kérdezi?

— Ez jelentős válasz lehet, de nem nagyon értem. Sziveskedjék megmagyarázni.

— Uram, ön utálatos...

— Mióta?

— Hagyjon el azonnal!

Az asszony arczát elfutotta a vér. Egy perczig állt könybe lobbant szemmel, reszketve, a harag szenvedélyes forróságban, aztán megragadta a mozaik asztal finom vázáját, s úgy csapta földhöz, hogy darabjai pengve gurultak szét a padlón.

— Hagyjanak el! Kiáltotta elfulladt siró hangon, s még utánna mondott egy szót... Egyet, az utcza szavai közül, azután át sietett a mellékterembe, s bezárta maga után az ajtót. Lőrincz tágra nyitott szemekkel bámult utánna; az az egyetlen szisszenve kiröpített szó arról a gyönyörü ajakról úgy odacsapott

a mellére, hogy majdnem beleszédült. Ur Isten, *ezt* az asszonyt szerette egyszer

— Hagyjanak el, hagyjanak el! Szavalta gúnyos páthosszal a nagy fekete báró, s hidegvérrel szivarra gyujtott. Mit szól ehez a brusque jelenethez uram, drámaköltő? Ezeket az igazi hunczutságokat irják meg önök, ne pedig fikcziókat a levegőből: annyi itt az anyag kedvesem, a menyi csak tetszik. Tessék, — folytatta kedélyes mosolylyal, s az ablakhoz lépett, — most ki vagyunk dobva. Gyerünk!

— Báró ur... mormogta Lőrincz, — engedje meg...

— Oppá! Azt hiszi ön, hogy elvagyok érzékenyülve? Nem barátom, nem! Hozzá vagyok én már az ilyesmihez szokva. Tudja miért dühös reám a Szirén? Nem tudja, pedig kitalálhatná. Azért kedvesem, mert nem levén féltékeny, minapi költségvetési vitája után százötven forinttal kevesebb polgári adó szavaztatott meg részére, mint a mennyit követelt. Ha féltékeny természetü vadállat lennék, még remélhetné, hogy ezt a budget tételt is kipumpolhatja tőlem, így azonban nincsen reménye. Ez a nagy gyűlölet oka barátom, — mesélte a báró, s megvetéssel intett. Mi lesz belőlünk szabad kalózokból, ha a kényszerházasságot törvénybe igtatják! Meghalunk, elveszünk, megsemmisülünk

S a báró egy operett áriája finaléját fütyörészte halkan. Azután bele kapaszkodott a Lőrincz karjába és vitte.

— Menjünk, barátom. Innen kilöktek. Furcsák mégis csak ezek a hölgyek, ha jól meggondolja az ember.

Lőrincz undorodva rezzent össze. Stein báró, a nagy, fekete báró észrevette ezt a mozdulatot. Megállt lenn az utczán, s az ifju szemébe nézett.

— Sokszor voltam együtt az ön atyjával, talpig becsületes gentleman, igazi magyar nemes ur volt halála perczéig; örülök, hogy megismerkedtem egykori tarock partnerem fiával. Kedves barátom, — s a báró kezet nyujtott Lőrinczneк, — lehet, hogy még találkozni fogunk, lehet, hogy nem; fogadjon el tőlem egyelőre egy jó tanácsot: ne keveredjék szabadelvü asszonyok társaságába, különben hozzájuk leszen hasonlatos. A férfi olyanná válik, mint a milyenné a nő akarja.

Sajnálom, hogy ezt a gorombaságot harmincz évvel ezelőtt nem mondták nekem . . . Most pedig, adieu! Föl kell mennem a clubba; Isten önnel!

Lőrincz megemelte a kalapját, s befordult sebesen a Muzeum-körutra, a hol legtöbb ember tolongott. Hála Istennek csakhogy egyedül van! Ez az ötnegyed óra, a mi elmult fölért tiz esztendővel. Öregebb lett tőle, de kimondhatatlan émely fogant lényének minden érző idegében az iránt a czubtilis karcsu asszony iránt, ki úgy tud gyülölni, mint egy villogó szemü görbe démon . . .

Százötven forint miatt, százötven forint miatt!

S Lőrincz még sokáig ismételgette magában: százötven forint az egész, add meg *Ég*, vagy *Föld*, vagy *Stein* Feliczián báró, vagy *Zatocsil* Venczel, s kien geszteled egy szép kicsi asszony mélységes gyülöletét ezzel a summácskával, melyért leszakad reád a-

paradicsom és megbocsáttatik néked abban a minutában minden előbbi vétkezésed.

— Nyomorult asszony . . . rebegte vonagló ajakkal Lőrincz, — jó, hogy még ideje korán . . . még elég jókor . . .

Hálával gondolt a báróra, erre a czinikus bölcsre, ki nagy nyugalommal jár a morális szemét között, anélkül, hogy reá is ragadna valami ebből a bűnből. Megnyitotta a szemét. Mutatott neki egy szürke képet, szintelent, fázóst, utálatost, egy női halottat a hóban, mely fölött varju károg éhes szemmel, s farkas les a bozót sűrüségéből: itt van a helyzet, *mi* vagyunk a varjak és mi vagyunk Lőrincz a farkasok is.

IX.

Másfél hónap mulva vastag hóréteg fedte a háztetőket. Az utczaseprőknek kemény munkájuk akadt. A lóvonatok négyesével is alig győzték.

Lőrincz prémes felső kabátba húzott fővel, szemébe vont kalappal ment végig a vámház köruton. A kirakatok tábláira szálas, csillagos jégvirágokat himzett a fagy. Az aszfalt olyan sikamlós lett, mint a tükör. Ma nem volt a kávéházban sem. Tegnap megjelent, de annyi ostoba élczet kellett jó képpel zsebre vágnia a mai premier miatt, hogy már a gyomra is émelygett tőle. Az emberek roppant találékonyak, ha tisztelt polgártársuk bőréről van szó. Nem szeretünk *eleven* embert a fejünk fölött. A halott, az más. Az halott. Az lefeküdt szépen, keményen, ónszinü arczczal a ravatalra, nem versenyezhet, nem haraphat, nem kaparhatja el társától a jóizü ételt, annak megadódik tehát az elismerés és attól nem ránczigálódik el a koszoru sem.

De eleven ember?

Versengésre felkészült, erős, izmos legény, ki felgyüri karjain ingét, fütyköst szorongat markában, s nagy fejbe üt, ha lencsés táljához közeledel, hogy

végső rugdalódzásra heveredezzék le elébe a földre, megérdemli, hogy elvétessék orra elől a lencse és minden előre való törekvésében hathatósan turbáltassék. Az ilyen embernek tizen-huszan is belekapaszkodnak farktollaiba, s addig ránczigálják a nyavalyást, a mig kitépnek vagy egyet.

Négy óra.

Három óra mulva kezdődik az előadás. Tegnap még izgatott és ideges volt, mint egy hiszterikus asszony. Egymást fojtogató, nyugtalan, villámgyors gondolatokkal volt tele a feje, s szédült. Halántékában vad lüktetéssel repült a sebesen rohanó vér, ujjhegyeiből szikrák pattantak elé, s szikrák perzselték ajakát is, a mely száraz és szikkadt volt, majdnem sajgott. Az első nyilvános szereplés láza... Keresztül kell menni rajta, mint a himlőn. Úgy emlékszik, hogy nem is ebédelt, csak járt-kelt, gondolkozott, nem gondolt semmit, s kimozdította, meg ismét helyére tolta otthon a súlyos iróasztalt, egészen beleizzadt. Ma már egészen nyugodt. Egykedvüen, lecsitult idegekkel vet futó pillantást a tarka hirdető oszlopokra, a melyeken a szinlapok vannak felragasztva. Ott van az övé is, az: *„Apostol."*

Hidegvérrel nézi a vastag, fekete betüket. Istenem, hiszen — ha jól felméri az egészet — nincsen ebben igazán semmi . . .

Egy komédia, a melyet eljátszának, mint sok száz mást még ezenkivül Ádám és Éva első komédiája óta. Ugyanazok a variácziók, ugyanaz a történet — egyfi unak s egy leánynak a története, — örökös

változatban, ugyanazzal a kétféle véggel: halállal, házassággal. Van ebben sok humor is, mint az életben magában és sok lealázó vonás. Hatalmas talentumok, silány spéczerájosok, urak, parasztok, férfiak, nők, kutyák, madarak, férgek mind egy alakban . . .

S Lőrincz vigaszlalta magát.

Emberek a szinészek, a közönség és a szerző. Hús, ideg, vérrendszer, mulandóság és hamu. Nincs ebben igazán semmi.

S eszébe jutott ezenközben egy szomoru történet, a mely évekkel ezelőtt a Rókus kórház halottas kamrájában ért befejezést.

Fiatal leány volt az áldozat. Csupa szellem és szépség. Igazi nagy drámai tehetség; legelső reménysége a művész világnak és a szinházi habituéknak, a kik már előzetesen is fenomenális jövőt jósoltak neki.

Egy reggel aztán fuldokolva találták az ágyban. A párnák csupa vér, melléből, abból a gyöngéd, fehér mellből cseppenként szivárgott ki az élet. Bevitték a Rókusba. Arra már nem emlékszik, hogy melyik fertelmes ördög unszolására ment föl, hogy nézze, de fölment és nézte. Ennek hat éve. A leányka már eszméletlenül feküdt. Egy szép hulla . . . Kihült lassanként a teste, szeme nyitva maradt, az ajak kinyilt. Rút volt, rút volt, nem volt szép, a halál szörnyü! Egy ragyogó világ, a melyik összeomlik a porba. A hiba nélkül való női testbe formált szerelem, a melynek borzasztó semmi a vége. Sokan nézték a szerencsétlent. Egyik-másik félrevonta gúnynyal a szája szélét, s mormogott valamit a foga között: ostoba

liba . ... Valaki sugta : ha több esze lett volna, nem pusztul el. Sok ilyen leánygyereket csal meg a világon egy-egy kamasz ; mire való egy kis bolondságért mindjárt mellbe lőni magát, a mikor annyi jószivü kamasz van még a földön, miképpen homok a sivatagon és fűszál a mezőn. Válogathatott volna köztük ; hanem ő csak *azt* az egyet akarta százezerből.

Minden drámának régi, kopott mustármagja ! Mekkora sületlenség az izgatottság, ha százezer közül egy szál árva komédiásnak sorsáról van szó. Ugyanazzal a dohos, bűzös, mindig erjedő kovászszal „dolgozik" vén görögök óta minden könnyelmü ember ; milyen nagy Midás király az, ki fejfájást érez, ha orra esik, s repülni akar, ha a „tenger" esik előtte orra ! Keringenek egymás körül, mint a juhok. Egy leány elől, egy fiu hátul, vagy megfordítva, s meg van a dráma. Ádám és Éva *egymásmellett* lépkedtek ki a paradicsomból . . . Nem csináltak drámát, de magukban vitték minden később csirázó drámának termékeny magját, megérdemelték volna tehát, hogy ezért az egy tulajdonságukért hegyes pricsen keresztül vetették volna őket.

S még sok-sok ilyen fanyar bolondságot összegondolt Lőrincz, miközben öt óra lett, s a Dunapartra került, s ott egyszerre megállt.

Fogalma se volt róla, hogy tulajdonképpen miképpen is került csak oda, midőn az imént még — erre biztosan emlékszik — valahol a Lipót-utcza közepe táján járkált.

Különös az ember . . .

Nagy Kannt óta tehát senki sem vonhatja ki magát a „tenger“ megmagyarázhatatlan hatalma és hipnotizáló hatása alól. A tenger, a tömeg, a maga nagyságának fönséges arányaival vonz és delejez kényekedve szerint Ő a ruganyos felület, a melyen labda mindenki, a ki vonzókörébe kerül. A labda ellentálló, makacs, büszke és gondolkozó lélek, de tehetetlen, de gyenge, de roppant testi kényszer alatt álló. A „tenger“ parancsol, s a labda izgatottan, önkénytelenül, tehetetlenül ugrál, tánczol és piruettezik, mint a legközönségesebb czirkuszi bohócz. Méltóság, önérzet, férfi erő: füst, füst, füst! Elvész minden, nem marad semmi, csak a megfeszített, a fájásig ingerelt idegrendszer, a vulkán erejével dolgozó agyvelő és a labda, a nyugtalan, tánczoló silány emberi labda: a mai dráma szerzője, Lőrincz.

*

Senki sem járt a Dunaparton, elhagyatott, sivár és szürke volt minden. A Gellért sűrü ködbe burkolva, baloldalán az apró, kúpos házakból alig egy-kettő látszott a sűrü, hideg párázatban. Lenn jégdarabokat ringatott hátán a zöld viz, egy-egy sirály rikoltott felrebbenés közben, s a parthoz fagyott halászbárkákon lilaszinü képpel, körmeit fujva topogott egy-két fagyoskodó ember

Lőrincz megtapogatta oldalzsebét. Abban volt az édesanyja levele, a melyet ma reggel kapott Hosszu levelet irt a nagyasszony. Öreges, kerek betükkel, a maga módja szerint. Lőrincz elővette, aztán megint csak visszadugta a zsebébe: tudta könyvnélkül az

egész levelet; homályos sejtelmei voltak valamiről, egy csendes gyanuról tán, vagy miről, de sejtett valamit a nagyasszony leveléből, a minek egyhamarjában nem tudta okát.

„Édes, kicsi fiam — irta levelében a néni — sok mindent szeretnék neked megüzenni, de nem igen tudom, miképpen fogjak hozzá. Itt van a szobában Anna, tudja, hogy neked irok, látom arczán, hogy mondani szeretne valamit arról, a mit Korda Sim leveléből hallottunk rólad, de csak nem tudja rávenn magát szegény Annácska lelkem, leányom, hogy szóljon. Tudom én pedig jól, hogy mit akarna mondani, de hallgatok még, várok még, igen bizony édes, kicsi fiam, várok még, a mig magától beszélni kezd, mert hát tudod gyerekem, az úgy volt világ eleje óta hogy nem jó ám firtatni a leányok baját, ha rejtegetik. Én sem szívelhetém, ha engem firtattak, mert akkor just se szóllék egy szót se, csak azért, mert tudni akarták. Multkor sírt Annácska egy kicsikét, én persze nem kérdeztem okát, mert ez nem jó. Másko meg azt mondotta nagy búsan, hogy leginkább szeretné, ha meghalna és mindennek egyszerre vége volna. Jaj fiam! te még nem tudod talán, de én már tudom, mi az, ha egy ilyen szép nagy leány, mint Nusi, egyszer csak minden igaz ok nélkül meg akar halni .... Innen van azután az is, hogy mostanában bizony nem sokszor emlegetünk téged, s a dolgaidat se piszkálgattuk úgy, miképpen annakelőtte tettük vala gyakorta, mivel hogy Korda Simi megirt egymás dolgot, a mit éppenséggel elegendő tudni minékünk,

hogy sokszor és sokat, sokat, sokat gondolkozzunk róla.

Ne hidd, Lőrinczke, hogy anyád soha se foglalkozott mással, csak befőttekkel és gazdasággal. De bizony foglalkoztunk mással is régebben, hanem hát mióta boldogult édes apád lehunyta jó szemeit, azóta nagyon megkellett fogni a dolgot, különben megcsaltak volna innet is téltul is, minden felől. Ezért mondom, hogy Korda Simi levelén sokat gondolkoztunk és én el is határoztam valamit nagy titokban, a miről nem üzenhetek neked előre semmit. Attól is félek, hogy Nusi, a ki ebben a perczben éppen úgy néz az ablakon keresztül a hóval takart kertre és a búsan álló fákra, mintha valami nagy gyász pusztítaná belül áldott szivét, megérezné magától, a mit leirna pennám a papirosra és elrontaná szeleskedésével az én plánumomat. Mert szeles lett ám néhány hét óta Anna, az bizony, nem olyan csendes és nyugodt, mint régen volt, egészen más. Neked sem beszélhetek plánumomról Lőrinczke, azt mondom csak, hogy szeresd barátodat, Korda Simit, a ki talpig becsületes fiu, legjobb embered jó emberink között, ezt megmutatta most is, mivel az ő segedelme nélkül mi bizony nem sejtünk vala még mostan se a dologból semmit "

Lőrincz emlékezett minden sorra.

Forgatta, olvasta, találgatta a hosszú levelet; ez is megfordult a fejében, az is. Egyetlen világos pont volt abban a ködben, a melyet anyja aneyi finomsággal szőtt mondani valói elébe, mintha szándékosan,

a női rafinement fényes találékonyságával tette volna, s ez Korda Simi.

— Lőrincz, Lőrincz!

Ki az?

Egy magas bérház első emeletéről, a hol a baloldali sarok két ablaka az övé, kiabál le a rakpartra Simi, a jókedvü, bolondos, hűséges Korda Simi. Egy suszterinas fittyet hányt fel az emeletre: repüljék le urfika, tizenkét méter az egész a partig.

Lőrincz intett, hogy jöjjön le a járdára, s megállt. Korda Simi betette fenn az ablakot, s két percz mulva lenn volt ő is a Duna mellett a ködben.

— Láttalak a lakásodból, szervusz nagy ur!

— Isten hozott! — felelte St.-Gaáli, s még sohasem szorította meg annyi melegséggel a Simi kezét, mint most.

— Mit csinálsz itt?

— Ezt a vén asszonyt nézem.

— A Dunát?

— Már egy óra óta és még mindig nem untam meg. Egyebet kérdezek, Simi . . . Levelet kaptam hazulról.

(Én is, gondolta magában az ifju, de nem mondta ki. Halljam, mi lajod velem, elébb . . .)

— Levelet az édes anyámtól.

— Éppen jókor!

— Nagyon. Csak az a furcsa benne, hogy nem értek mindent.

(Az én levelemet jól megértette a néni, felelt is reá! el is igazítottuk a dolgot,gyere csak az „Arany sas"-ba szép vitéz, majd meglátod te is.)

— Görögül van irva?

— Ne tréfálj, Simi, — rólad is ir az anyám, azért kérdezlek most.

— Rólam?

— Azt irja, hogy jelentést küldöttél haza rólam.

— Je-len-tést — rólad?

— Diplomácziai jegyzéket.

— *Igaz*? — felelte Korda Simi, s felhúzta magasan a szemöldökét; lássuk tovább . . . Megirtam haza, hogy itt Budapesten most nagy hideg van és már báloznak is. Rólad is irtam, errenézve azonban minden fölvilágosítást megtagadok. Ne is tessék kérdezősködni, nem felelendendek! Kérésedet Sír, hallám és megértém, ajkam halottnak ajka lőn azonban, a mely kinyilva bár, nem kotkodácsol.

— Sohse változol meg . . .

— Soha! szavallta Simi, s a másik perczben tréfás szörnyüködéssel kiáltott fel: Jezusom, Sír, kegyes patrónusom! öt óra harmincz percz és te a helyett, hogy kifennéd magadat csinosan, ügyesen, itt mászkálsz királyi Dunánk mellett a hóban. Nézz meg engem; tetszem? Fényes vagyok?

Simi erősen szép volt. Mélyen kivágott kabáttal, mellénynyel, vakító fehér üvegben, szubtilis csepp fekete nyakkendővel pompázott vastag télikabátja alatt, mint egy vőlegény. Kellemes illat szállingózott körülötte, kitett magáért erra az ünnepélyes estére, a mely az „*Apostol*“ szerzőjének diadalát „jelentendi“. Hirtelen begombolkozott megint, s leereszkedő mozdulattal lengette Lőrincz felé a kezét.

— Elengedem a bókokat, uram, — mehetünk. Csak nem igy akarsz parádézni a publikum előtt?

St.-Gaáli csendesen mosolygott.

— Azon gondolkozom, hogy én ott egészen felesleges vagyok, s ezért nem megyek ma a szinház tájékára se.

— Tessék?

— Elvégzik nálam nélkül is!

— Egyéb se kellene a hátadnak, csak ez! Megbántani a publikumot. . . . (Azért fáradtam én két hét óta ebben a dologban, hogy most az utolsó pillanatban kudarczot valljak? Hohó, Lőrincz ez nem megyen igy!)

— Tudod, barátom, — mondotta hangosan, s kicsit idegesen pödörgette a bajuszát, gondolj, a mit akarsz, csak efféle balek-stószt ne! Ha a közönség ki akar tüntetni valakit, azt megtapsolja, — tiszteletlenségés gorombaság volna tehát, ha a kitüntetést sértő formában utasítaná vissza az ünnepelt, mint a hogy például te tervezed. Bocsánatot kérke, de neked ott *kell* lenned! Kivánkoztál a „tenger" elé, itt van előtted, ne retirálj! S aztán mit mondanának? Tudják, hogy nem vagy beteg, s a mi fő, most már elkésett a dolog. A rendező, abban a hiszemben, hogy ott leszel a szinpadon, nem öltözött fel, s igy a hivásra okvetlen te kell, hogy megjelenj a lámpák előtt. Ennek meg kell lenni.

— Én . . . mormogta szórakozottan Lőrincz.

— Nem is én! Az igaz, hogy én nem is veszíteném el ilyen hamar a bátorságomat, mint te.

Ez a szó vágott. Lőrincz gyors léptekkel indult lakása felé.

— Azt hiszed, hogy félek.

— Azt hát!

— Meg fogod látni . . .

— Helyes, meg fogjuk látni! felelte ismét felvidulva az ifju (szinte fuccsba ment a plámem!). A kis szende „Didi" lányodnak bájos személyesítője el van ragadtatva az által a díszes virágcsokor által, a melyet tegnap küldtek neki. Azt izeni, hogy legközelebbről össze csékol. Tetszel neki nagyon.

— Szép, — dunyogta Lőrincz, s négyesével tette a lépcsőket föl az emeletre.

Öt percz alatt az egész ruhatár szerte szét volt dobálva a butorokon, zongorán iróasztalon. Volt egy szép nagy fekete rigója Lőrincznek, az e pillanatban irgalmatlanul hegyesen, dühösen fütyölni kezdett. Simi hangosan elnevette magát.

— Szép kilátások, *ez* már kifütyölt.

— Enni akar.

— Mindenki enni akar. Tudod ez nem nagyon kellemes théma most, — olyan, mintha a vőlegénynek közvetlenül az esküvő előtt mondják meg, hogy piruló menyasszonya után éppen az imént visitotta egy tömzsi képü fiucska: „mama"! — de nekünk nem veszedelmes. Azt akartam különben mondani, hogy a *tenger* is enni akar: fel akarja falni a szerzőt.

— Itt vagyok.

— Jó jó, csak gyorsan! — s tovább fecsegett Simi az asztal tetejéről, a hová felült. Jelentem nagy ur,

hogy hősnőd „némán borong“. Találkoztam vele a hatvani utczában. Valami plajbász vékonyságu hadnagyocska billegetődzött mellette, hahaha! . . . roppant jól néztek ki. Egy vasból formált kolosszus asszony és egy lajdinánt, egy fűzött dereku, darázs lajdinánt, ur Isten, mi lesz ebből? Meghal ez a szerencsétlen plajbász, ha rá ordít egyszer az asszony. Lőrincz fél hét . . .

— Készen vagyok.

— Siess! Elkésünk. . . .

— Kocsiba ülünk, s ott leszünk idejében.

Simi még hangosabban nevetett erre a szóra, mint a rigó füttyre az imént.

— Majd a *premier után*, kedves Lőrincz, — felelte hirtelen, s erre Lőrincz is nevetni kezdett; először ilyen vidáman két hét óta.

— Jól esik, Simi, hogy itt vagy.

— Vigyázz, mert én könnyen kifutok alólad, s akkor ledűlsz. Tudok különben egy sokkal jobb támaszt . . .

— Mit?

— Nem mit, hanem kit . . . Egy leányt, a kit nőül veszel. Ne szóllj, uram! Látlak japán hálóköntösben és német csimbókos Morgen-Mützével kedves hősöm! Látok egy szép hölgyet oldalad mellett és egy, kettő, három, négy gyereket a pillangós szőnyegeken . . . öt, hat gyereket a pillangós szőnyegeken . . . Feleséged az ingeidet vizsgálja, s utasításokat ád a szakácsnénak, hogy miképpen készítse szép sárgára a birsalma sajtot, te meg az ispánod számadásait nézed, ki azóta már Tercsiéjét is elhozta asszonyul az er-

dészházba, s roppantul örülsz, hogy az őszi buza métermázsáját tizenkét krajczárral drágábban adhattad el kajla orru Spitzer Lipótnak az idén, mint a tavaly.

S loppal Lőrinczre nézett, hallgatja-e, nem-e? (De megörülne a jó néni, ha hallaná, miképpen eregetem cseppenként malmára a vizet, gondolta titokban.)

Lőrincz jó formán semmit sem hallott az egészből. Gyorsan felöltözött, lement Simivel az utczára, s tiz percz mulva már a nemzeti szinház előtt rótták az aszfaltra fagyott sikos havat. Ott aztán a lóvonatok jeladó tülkölése, a zaj, a kirakatok villamos, nappali fénye, s a szinház palotája elé robogó nagyuri fogatok tompa dübörgése nagyfoku izgatottsággal töltötték el. A „*tenger*“ mozdul . . . Élesre kifent, széles hóhérpallos lendül a levegőben. Az ő feje kerül-e alája, vagy a másé? Ez a pallos már lecsapta egy pár fölfelé kapaszkodó büszke troubadournak a fejét, de meghagyta egy pár talentum nélkül való bégető juhnak a fejét is. Kitanulhatatlan rugók mozgatják. Meglehet, hogy a szép sípu troubadour nyakát a véletlen, a juh nyakát egy másik juh keríti letőből a fekete kosárba és az ujságokba.

Korda Simi megállt. Száz meg száz ember tolong a kapuk előtt. Sokan nem kapnak jegyet. Ezek szidják a szerzőt és a hordárokat, kik előre megveszik ilyenkor a jó helyeket, s háromszoros pénzen kinálgatják. Élni kell a rabszolgának is

Megyek az erkélyre, édes Lőrincz. Hidegvér, hidegvér! Napoleon Moszkva után volt a legnyugodtabb,

pedig százötvenezer hulla hevert kitátott szájjal a nyomdokában, s szidták, átkozták a nagy császárt, mint egy disznót . . .

Ezzel megszorította erősen, biztatólag a Lőrincz kezét és eltűnt.

Lőrincz gépiesen ment. Előbb a színház udvarára, onnan a szinpadra, s e pillanattól kezdve csupa átlátszó, légies alakokat látott. A rendező mosolyogva köszöntötte, a hős kezet szorított vele egy „Lear király III. felv." kulissza mögött, a kis szende naiva pedig zseniális ártatlansággal czirógatta meg vállát, s czukros fiatal embernek nevezte szemtől-szembe. Nem is engedte oda a többieknek. Megfogta kezét, félrevonta a „Lear király III. felv." kulisszák mellé és a természetességnek akkora Istentől kapott bőségével, a mennyi tizenkét fehér harisnyás bakfisnak is untig elég lett volna, ezt kérdezte tőle:

— Miért nem jött hozzám?

— Önhöz, kisasszony . . .

— Nos? Olyan csunya vagyok én, hogy ne imádhasson az Olympus, ha én is ugy akarom?

— Óh, kérem . . .

— Óh kérem, semmi kérem! Lássa, — folytatta bizalmasa suttogva, s berizsporozta gömbölyü, fehér karjával a „szerző" fekete frackját, — azt hittem, hogy ön komolyan imádja Arankát, pedig nem ugy van, hallottam . . .

Lőrincz meglepetve nézett a szép szendére. Hát már ezek is? Te is? . . Hogy terjed itt minden haszontalanság, mint a láng a szélben. . . .

— Hizelgő reám nézve, kisasszony, hogy foglalkozni kegyeskednek ezzel a semmiséggel.

A szende jóizüen nevetett, s összecsapta bájos csodálkozással a kezét.

— Uram, uram! Nem veszi észre, hogy úgy beszél, mint egy kereskedő . .

— Igaza van, — mormogta Lőrincz. Azután elhuzódott egy kicsit. Nem jó ilyen közel. Stein Felicián báró, a nagy fekete báró megmondotta, hogy a szabad elvü hölgyeket kerülni kell, s az, a mi eddig történt olyan kicsinyes, szürke és semmire való történet volt . . . Inkább főbe lőné magát, semhogy még egyszer ismételje. Semmi sem történt eddig, semmi semmi! Az egész homályos, szintelen, buta párázatból csak édes anyjának nemes alakja tündöklik ki méltóságos fényben. A jó nagyasszonyé, édes anyjáé, a ki végtelenül szereti fiát. Ezt a fiát, aki most egyenesen odanéz a szép szende ragyogó, meleg szemeibe, és hagyja, hogy simogassák.

— Mit gondol rólam, uram? Kérdezte e perczben a leány.

Lőrincz ajaka megrándult. *Ez is* ugyanazt kérdi tőle, a mit a másik.

— Nem tudom, kisasszony, — felelte erőt véve magán. Nyugalom, nyugalom . . .

— Megmondjam?

— Kérem . . .

— Milyen gyerek . . . suttogta csodálkozva, dévaj, iugerkedő mosolylyal a leány. Azután egészen közel hajolt a „szerző“ füléhez és ezt súgta neki, heves,

követelő hangon: előadás után várjon reám az udvaron, mondok valamit. . . .

Lőrincz intett, hogy érti.

Forró levegő lengett a szinpadon, illatos, nehéz. Érezte, hogy szédül. Olyan szivesen elkiáltotta volna ebben a perczben, hogy dobjátok ki az „*Apostol*"-t szerzőjével együtt, nem ide valók, nem ide valók . . .

Pontban hét órakor berregni kezdett valamennyi ponton a villanyos jelző. A vasfüggöny lassan emelkedett. Nevetésnek, hangos beszélgetésnek vége. A rendező körülnézett gyors tekintettel mégegyszer a csatamezőn, azután halkan tapsolt.

— Helyre uraim, kezdjük!

Lőrinczet visszahúzta egy kéz a szinfalak közé, a függöny fölrepült, s a következő pillanatban a szép szende fürgén, mint a gyik perdült ki a szinpadra a közönség elé . . .

A parter, a „tenger" hullámzott, morajlott, zsongott még egy kis ideig, azután hirtelen elcsendesült. Mindenki figyelt és várt. Lássuk! Ennek a fekete embertömegnek roppant étvágya van és mindig éhes.

*

. . . Háromnegyed tiz órakor vesékig ható, éles fütty fejezte be a tragédiát.

A darab megbukott.

A „tenger" nevetve, vidám élczelődéssel, kegyetlen jókedvvel és jóllakva, mint egy nagy gyomrú pók tódult kifelé a gázlángok hőségében úszó teremből. Kitünő mulatság volt, semmiféle báli vigalom nem hasonlítható hozzá. Lenyakaztak egy rossz darabot.

Húsz esztendő óta nem esett ilyen fatális bukás; nevettek egész este. Falrengető bömbölései után künn a szinfalak között maga az „*apostol*“ is.

Valaki emelt fővel haladott végig kigombolt prémes felöltőben a szinház udvarán.

Lőrincz . . .

Megfagyva, merev arczczal, a felindulás legcsekélyeb jele nélkül hagyta el ezt a fényes házat, mely temetője lett a nevének és ért ki az utczára, a hol még zajlott az oszladozó tenger. Valamivel fehérebb volt, mint máskor, szeme ragyogóbb, a keze hidegebb, de nyugodt és láz nélkül való a szíve, mintha vaskéreggel vette volna körül ez a csúfos bukás, hogy megerősítse a parter komédiásnak gúnyja, káröröme és lelkes vonítása ellen: lenyakaztunk szamár apostol, lenyakaztunk! Olyan nagy ismét, hála Istennek, mint mi . . . S nem talált semmit különösnek ebben a a megfagyott állapotban. Nem bántotta a feléje repülő bátorító mosoly, egy-egy résztvevő pillantás jobbról, ártatlan, rokonszenves megjegyzés balról. Azon sem ütközött meg, hogy künn az utczán egyszerre édes anyja szavát hallja.

— Lőrinczke, édes fiam . . .

S a nagyasszony karjaiba kapaszkodott.

— Itten vagyunk a vendéglőben, — folytatta jóságos, szelid hangon és Simonra nézett, ki Annának beszélt valamit csendes hangon, s az erkély jegyek maradékát tépegette.

— Hogy jöttetek el ilyen hidegben, édes anyám?

— Nusi akarta, fiacskám. Tudod, még nem láttuk

Pestet, *azért jöttünk*, hogy körülnézzünk itten egy kicsit, s ruhákat vegyünk a boltban. Bizony azért.

— Azért . . . mormogta ellágyult ajakkal Lőrincz, s valami fel akart szakadni a szivéből; egy kiáltás tán a gyászbólés egy az örömből: jóságos, drága édes anyám!

Fenn a szállodában levetette fejéről meleg téli kendőjét a nagyasszony, s megsimogatta fiát.

— Bizony csak azért jövénk mi ide, Lőrinczke, nem is egyébért, úgy-e Nusi? Istenem, mily magas palotás házak vannak itt ebben a nagyvárosban . . . Hanem tudod mit, Lőrinczke fiam, — mondotta halkabb hangon, de sok haraggal, sok keserüséggel a nagyasszony, s jó szemeihez nyúlt, a melyekben megjelent egy könycsepp, — nem csinálnék én ezeknek a városi embereknek többé semmit, mert *nem tudják ezek, édes fiam, hogy mi a jó . . .*

Lőrincz lehajolt és megcsókolta mély tisztelettel az anyja kezét. Te áldott, te szent! Azután oda fordult a leányhoz és azt mondta neki;

— Megbuktam, Anna; akarja, hogy együtt menjünk haza? Egy bukott apostol kéri, a ki ezután szántani fog.

— Menjünk együtt . . . Felelte kipirult arczal a leány Istenem, néni! Lőrincz eljön . . .

— Alispán leszel édes kicsi fiam, alispán leszel!

Korda Simi ragyogó arczczal dörzsölgette a kezét, s megölelte Lőrinczet szeretettel.

— Mit modtam, nagy ur? Három és fél órával ezelőtt Morgen-Mutrét emlegettem . . .

— Úgy lesz az Simi.

— Legyen is barátom, legyen is! Rossz tragédiát irtál, megbuktál, punktum. Arra való az okos ember, hogy talpra álljon.

A nagyasszony megcsókolta előbb a leányt, azután Lőrinczet és czirógatta a homlokát, a haját. — Ne búsulj Lőrinczke, ne búsulj, itt vagyunk melletted én meg az Anna, az anyád, a feleséged . . .

Az eljegyzési kártyákat azonban majd csak Esztergomban rendeljük meg, édes fiam. Nem érdemli meg ez a fertelmes város, hogy itt rendeljük . . . Úgy-e, Anna?

A magyar szépirodalom istápolására, s lehetővé tételére annak, hogy kiváló irók művei — a szépirodalom iránt mutatkozó közöny mellett — általában megjelenhessenek, indult meg két év előtt a *Szépirodalmi könyvtár* című vállalat, mely havonként egy vaskos kötetben mutatja be egy-egy kiváló költőnknek, irónknak legujabb művét; úgy hogy a *Szépirodalmi könyvtár* csaknem az egyetlen fórum, melyben iróink ujabb alkotásait megtalálja az olvasóközönség. Az eddig megjelent 24 kötet, melyeknek címeit alant felsoroljuk, már is kis könyvtár számba megy és a legelső, legkedveltebb iróink műveit foglalja magában.

A főuri társaságból alakult *Műbarátok köre*, mely mélyen érzi jelenlegi irodalmi viszonyaink tarthatlanságát, méltányolva a *Szépirodalmi könyvtár* című vállalat törekvéseit, készséggel elvállalta a védnökségét ez irodalmi vállalatnak s kebléből külön irodalmi bizottságot küldött ki, hogy a *Szépirodalmi könyvtár* ügyeivel foglalkozzék.

A közönségen múlik tehát, hogy a *Szépirodalmi könyvtár* alapitóinak terve továbbra is megvalósuljon. Nem áldozatról van itt szó, hanem arról, hogy *tiz forint évi tagsági dijért legkevesebb tizenkét kötet eredeti magyar művet* megszerezzen, melyek, ha a könyvárusi úton hozatnék forgalomba, legalább is 25—30 frtba kerülnének.

A tagok évenként oly csinos könyvtár birtokába

jutnak, mely dísze minden úri háznak s ékessége a családi olvasó asztalnak. Az alant felsorolt névsor mutatja, hogy a *Szépirodalmi könyvtárban* sorra megszólaltak régibb és ujabb irónik legtehetségesebbjei.

A *Szépirodalmi könyvtár* tagdíja évenként *10 frt*, félévenként *5 frt*.

A tagdíjak a Szépirodalmi könyvtár kiadóhivatalához: Rózsa-utcza 46. sz. küldendők.

Az új évfolyam 1892. július 1-én vette kezdetét Tóth Béla gyönyörű tárczakötetével.

A Szépirodalmi könyvtárban a következő kötetek jelentek meg és megrendelhetők kiadóhivatalunkban:

I-ső évfolyam.

1. **Vadnay Károly**: Hosszú estékre.
2. **Váradi Antal**: Költemények.
3. **Beniczkyné-Bajza Lenke**: Egy házasság titka.
4. **Szana Tamás**: A magyar művészet századunkban.
5. **Varsányi Gyula**: Uria.
6. Irodalmi évkönyv 22 irótól.
7. **Tábori Róbert**: Az élet folytatásokban.
8. **Kunoss Ignácz**: Anatoliai képek.
9. **Sipulusz** tárczái.
10. **Abonyi Árpád**: Fülöp házassága.
11. **Bartók Lajos**: Régi lant.
12. **Barsony István**: Dobogó szivek.

II-ik évfolyam.

1. **Dóczi Lajos**: Vera grófnő.
2. **Endrődi Sándor**: Költemények.
3. **Szalóczy Bertalan**: Elbeszélések.
4. **Reiner Bertalan**: Magyar kulturképek.
5. **Rákosi Viktor (Sipulusz)**: Falusi Hamlet.
6. **Szabó Endre**: Orosz költők.
7. **Tárczák** (Beniczkynétől, Dóczitól, Szalóczytól. Wohl Jankától.)
8. **Szana Tamas**: Örök emlékek.
9. **Hevesi József**: Nászúton.
10. és 11. **Varadi Antal**: Festett világ.
12. **Tolnay Lajos**: Elbeszélések.

T. cz.

Folyó évi január hó 1-én »**Magyar Géniusz**« címmel társadalmi, irodalmi és művészeti hetilapot indítottunk meg, mely rövid félévi fennállása után, máris a legkedveltebb, legelterjedtebb képes hetilap Magyarországon.

Mint a mellékelt mutatványból látni méltóztatik, a *Magyar Géniusz* úgy külső kiállításánál, mint belső tartalmánál fogva méltán foglal helyet legelső szépirodalmi lapjaink között, sőt sok tekintetben kiálja a versenyt a külföldi legelőkelőbb illusztrált lapokkal is.

Munkatársaink közé tartoznak legelső íróink és művészeink, kik velünk együtt buzgólkodnak, hogy a magyar olvasóközönségnek egy, a legmagasabb niveaun álló lapot nyújthassunk.

Különösen kiemelhetjük munkatársaink közül irodalmunk egyik büszkeségét, **Dóczi Lajost**, a ki *kizárólag a Magyar Géniusznak* irja gyönyörű tárczaczikkeit, mint e lapnak állandó rendes munkatársa. A Magyar Géniusz olvasóinak az a szerencse jutott osztályrészül, hogy e kitünő irónktól minden héten olvashat egy-egy szellemtől szikrázó czikket, mely mindig valamely aktuális közérdekű tárgygyal foglalkozik.

Mert a *Magyar Géniusz* nagy súlyt fektet *a napirenden lévő aktuális eseményekre,* melyeket a leghivatottabb tollak ismertetnek, s melyeket a legkiválóbb művészek mutatnak rajzokban.

Egyik speczialitását a *Magyar Geniusznak* képezik

a szines illusztrácziók és mellékletek, melyekkel még a külföldi hasonnemü vállalatokat is túlszárnyalta.

Ezeken kivül közlünk minden szamunkban regényt első iróinktól, (a most folyó félévben *Beniczkyné-Bajza Lenkétől*); elbeszélés-ket, költeményeket, ismeretterjesztő czikkeket, irodalmi és művészi tárgyú közleményeket, a heti események birálatát satyrikus tollal, közleményeket a hadsereg köréből stb. stb. Különösen nagy kedveltségnek örvendenek *Arczkép-tanulmányaink*, melyekben előfizetőinknek hozzánk beküldött arczképeit mutatjuk be hű reprodukczióban s az arczképből előkelő irók magyarázzák meg az illetőnek jellemét, gondolkodásmódját. Mint képzelhető, e rovatunk iránt rendkivül nagy érdeklődés mutatkozik.

Időnként, minden kiválóbb alkalommal rendkivüli fénynyel és gazdagsággal kiállított dísz-számokat bocsátunk közre. Így az árva-megyei inségesek javára szerkesztett „*Kenyér*“ czimü emléklapunk, melybe társadalmunk, irodalmunk és művészetünk kitünőségei irtak és rajzoltak, s mely jelentékeny összeggel járult az inség enyhítéséhez. Husvéti számunk éz a koronázás jubileumára kiadott emléklapjaink szintén országszerte keltettek feltünést.

Mindezek mellett a *Magyar Géniusz* a legolcsóbb hetilapok egyike, s a közönség, mely méltán érdeklődik az illusztrácziók iránt, melyek az eseményeket képekben mutatják be, könnyü szerrel juthat e fényes kiállitásu laphoz.

A *Magyar Géniusz* előfizetési ára egész évre *10 frt*, félévre *5 frt*, negyedévre *2 frt 50 kr*. Ujonnan belépő előfizetőink a „*Kenyér*“ czimü emléklapot *ingyen* kapják.

A Magyar Géniusz szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, VII., Kerepesi-ut 14.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A M.N.MUZEUM
KÖNYV-
TÁRA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár